

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Jiří Stodola

**Prevence drogových závislostí
ve školních vzdělávacích programech
úplných základních škol mikroregionu Kosířsko**

Olomouc 2014

vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....
podpis

Poděkování

Děkuji doc. Mgr. Miroslavu Dopitovi, Ph.D., za jeho podněty a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytoval při jejím zpracování.

Anotace

Jméno a příjmení:	Jiří Stodola
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014
Název práce	Prevence drogových závislostí ve školních vzdělávacích programech úplných základních škol mikroregionu Kosířsko
Název v angličtině	Prevention of drug addiction in school educational programmes of the primary schools in region Kosířsko
Anotace práce:	Záměrem bakalářské práce je analyzovat působení úplných základních škol v mikroregionu Kosířsko v oblasti prevence drogových závislostí. Teoretická část této práce se soustředuje na vymezení základních pojmů v oblasti drog a drogové prevence, popisuje systém prevence v České republice a zejména ve školství. Praktická část je věnována případovým studiím úplných základních škol v mikroregionu Kosířsko a jejich systému drogové prevence obsaženým ve školních vzdělávacích programech.
Klíčová slova	droga, prevence, preventivní program, základní škola
Anotace v angličtině:	The aim of my bachelor thesis is to analyse the effect of the primary schools in region Kosířsko in the area of the prevention of drug addiction. The theoretical part of this work is focused on the definition of the basic terms as for drugs and drug prevention and it describes the system of the prevention in the Czech republic, especially in education. The practical part is devoted to some case studies of the primary schools in region Kosířsko and to their system of the drug prevention contained in the school educational programmes.
Klíčová slova v angličtině:	Drug, prevention, preventive program, primary school
Přílohy vázané v práci:	1-CD
Rozsah práce:	90 stran
Jazyk práce:	český

Obsah

Anotace	4
Úvod	6
1 Drogy a jejich dělení	9
1.1 Neznámější drogy	12
1.2 Legální drogy	16
1.3 Nelegální drogy	21
1.4 Drogová závislost.....	30
2 Drogová prevence	34
2.1 Varovná znamení signalizující možné užívání drog.....	35
2.2 Jak předejít drogovým problémům v rodině.....	37
2.3 Národní politika prevence a legislativa.....	38
2.4 Prevence v Olomouckém kraji.....	51
3 Případové studie ZŠ mikroregionu Kosířsko a drogová prevence	59
3.1 Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání	59
3.2 Školní vzdělávací program	60
3.3 Preventivní program školy a školského zařízení.....	61
3.4 Základní školy mikroregionu Kosířsko a analýza preventivní činnosti těchto škol	62
3.5 Diskuse nad deklarovanou drogovou prevencí ve vybraných školách.....	81
Závěr	83
Seznam literatury a zdrojů	84
Přílohy	90

Úvod

Téma bakalářské práce „Prevence drogových závislostí ve školních vzdělávacích programech úplných základních škol mikroregionu Kosířsko“ jsem si zvolil z toho důvodu, že užívání psychoaktivních látek je neustále obrovským problémem a fenoménem současné doby. První zkušenosti mladých lidí s drogami začínají právě na druhém stupni základní školy. Jedná se o globální problém společnosti, od nejhudších států až po ty nejvyspělejší.

Pracuji již více než deset let u Policie České republiky a v současné době působím u Služby kriminální policie a vyšetřování (dále SKPV), kde se zabývám zpracováním nejrůznějších trestných činů a přestupků. Takřka každodenně se setkávám se skutečností, že „hnacím motorem“ k naplnění skutkových podstat trestných činů a přestupků je získání finančních prostředků za účelem obstarání drog. Za dvanáct let mého působení u Policie ČR pozoruji při výjezdech na místa činu, že trestnou činnost páchají na území města Olomouce a okolí čím dál mladší pachatelé. Tito jsou pod vlivem psychoaktivních látek, které jim dle jejich vlastních slov dodají odvahu a spoustu energie k páchání trestných činů, zejména krádeží. Rovněž jsem zaznamenal nárůst případů, kdy je volána hlídka Policie ČR do středních škol a odborných učilišť, aby řešila problémy s užíváním a distribucí lehkých drog. Neboť jsem při výkonu svého povolání upozoroval, že se tyto případy vyskytly rovněž na druhém stupni základních škol, převážně u žáků devátých ročníků, chtěl bych se ve své práci zaměřit právě na tuto věkovou skupinu. Mým cílem je zjistit, jak předmětné školy pracují v oblasti prevence na úseku toxikomanie.

Uvedený mikroregion jsem si vybral zvláště z toho důvodu, že žáci vesnických základních škol mají oproti žákům základních škol na území města Olomouce značnou nevýhodu: většina z nich totiž bude po ukončení základní školy navštěvovat středoškolská zařízení v krajském městě Olomouc, kde na ně čeká velká spousta příležitostí, ale i nástrah, které jim městská anonymita, oproti jisté míře sociální kontroly na vesnici, kde se takřka všichni znají.

Cílem bakalářské práce je analyzovat působení konkrétních základních škol mikroregionu Kosířsko v oblasti prevence užívání drog a zodpovědět tak základní výzkumnou otázku celé bakalářské práce, tedy jaká pozornost je věnována prevenci drogových závislostí ve školních dokumentech úplných základních škol tohoto mikroregionu.

Základní škola byla vybrána záměrně, jelikož ji společně s vnějším prostředím a rodinou lze považovat za nejdůležitější prostředek prevence. Mikroregion Kosířsko byl zvolen na základě několika kritérií. Jedním z nich je například skutečnost, že jsem sám v tomto mikroregionu navštěvoval základní školu. Dalším faktorem je, že v současné době zde žiji se svou rodinou, mám tedy i mezi učiteli, kteří působí na daných školách, známé a přátele. A v neposlední řadě i to, že školy v daném regionu spadají do místní příslušnosti našeho TOXI týmu SKPV Olomouc, jehož jsem členem. Z mikroregionu Kosířsko byly vybrány pouze úplné základní školy, čili ty poskytující vzdělání žákům od 1. až do 9. ročníku.

V empirické části práce byla zvolena metoda kazuistiky. Jedná se o případové studie analýzy systému prevence základních škol v uvedeném mikroregionu. Na základě všech dostupných informací, tedy kompletní písemné dokumentace jako například školní vzdělávací programy a další, i zprostředkovaných informací, je za pomoci této metody daný případ rozebrán a analyzován.

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole jsou definovány základní pojmy jako je například droga, návykové látky, drogová závislost a podobně. Tyto definice jsou nezbytné pro návaznost a pochopení dané problematiky. Jejím cílem je vymezit základní dělení drog, rozebrat nejznámější drogy s jejich účinky, možné aplikace a také uvést zdravotní následky při jejich dlouhodobém užívání. Podrobně jsou rozebrány drogy nejvíce užívané již na základních školách. Klasifikace drog s uvedením všech rizik a důsledků, které jejich užívání způsobuje, je v rámci prevence velice důležitá a to zejména u dětí školního věku, kdy již u nich může vzniknout drogová závislost.

Druhá kapitola se zaměřuje na signály možného užívání drog, možnosti prevence užívání drog v rodině a prevenci drogových závislostí na úrovni státní a též Olomouckého kraje s uvedením dostupné legislativy upravující tuto problematiku.

Třetí kapitola práce se zabývá zvoleným případem a za užití metody případové studie tak rozebírá činnost základních škol mikroregionu Kosířsko v oblasti prevence drogových závislostí. Jsou analyzovány dostupné dokumenty, kterými se škola řídí a využívá je v rámci preventivního programu. Sleduje, zda jsou zařazeny i při výuce jednotlivých předmětů, či se přímo využívají při řešení konkrétního případu. Rovněž je zkoumán kompetenční a personální stav uvedených škol a možná spolupráce škol s jinými organizacemi a rodinou. V závěru kapitoly je uvedeno hodnocení v oblasti prevence s nastíněním případných rezerv a možných zlepšení.

Závěr celé práce patří shrnutí zjištěných poznatků o chodu předmětných škol v oblasti prevence a celkové analýze jejich preventivní činnosti v souladu s formulovaným cílem.

V rámci zajišťování materiálů potřebných k sepsání své práce a také v oblasti kazuistiky jsem využil té skutečnosti, že jsem v současné době členem specializovaného TOXI týmu SKPV Olomouc, jehož náplní je odhalování pachatelů výroby, pěstování a distribuce drog na území města Olomouc a přilehlého okolí. Také jsem navázal spolupráci s kriminalisty z Národní protidrogové centrály (dále NPC) v Praze. V rámci uvedené kooperace jsem shromáždil zajímavé dokumenty jak z oblasti prevence, historie a dělení drog, tak i samotného užívání drog v běžném životě drogově závislých osob. Spoluprací s těmito specialisty v dané problematice a zejména z vlastních zkušeností vím, že je velice důležité začít řešit problematiku užívání drog již u žáků základních škol, kteří jsou ve všech směrech lehce ovlivnitelní a snadno podlehnou fenoménu současné doby, tedy drogám.

Jsem také přesvědčen o tom, že i přes množství vynaložených financí, není v České republice systém nastaven úplně správným směrem, jelikož možnost obstarání tvrdých drog není ve větších městech žádným problémem. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl věnovat poměrnou část své práce zejména prevenci, jež může ve velké míře ovlivnit celý život osobě, která se na základě preventivních opatření rozhodne drogy neužívat a právě už na základní či střední škole dokáže svůj život správně nasměrovat. „Správným směrem“ - takto je také nazván projekt NPC pro žáky základních a středních škol v ČR, který vznikl u příležitosti dvacátého výročí založení NPC a je zaměřen právě na protidrogovou prevenci.

1 Drogy a jejich dělení

„Lidstvo již od pradávna užívá drogy nejen pro povzbuzení, útěchu či radost, ale zejména v minulosti i k léčebným a duchovním účelům. Užívání drog bylo vždy spojeno s celou řadou lidských činností, jako je sport („doping“), sexuální orgie, prostituce, krádeže, ale i válečné konflikty nebo terorismus.“¹

Ve svém zaměstnání se neustále setkávám s osobami, které drogy vyzkoušely, nebo jsou přímo drogově závislé. Jelikož jsem již delší dobu rozmýšlel nad tématem této bakalářské práce a věděl, že se bude týkat drogové problematiky, vedl jsem s těmito osobami rozhovory nad rámec vyšetřování. V rozhovorech jsem se zaměřil zejména na důvody prvních experimentů s drogami. Většina dotazovaných uváděla jako důvod pro první užití drog, že chtěli zkusit, co to s nimi udělá, případně na sebe chtěli upozornit například v partě. Další poměrně častou příčinou bylo užití drogy zejména z nudy. Tato odpověď byla velmi častá u mladších jedinců, kteří bydlí ve městě a po škole se „flákají“ po sídlišti. Dalším argumentem bylo vyvolání lepší nálady či řešení svých osobních problémů.

„Právě experimentování a riskování je důležitou součástí dospívání. Mnoho dospívajících zkouší nové věci a chování, aby zjistili, nebo ostatním dokázali, kdo vlastně jsou, co nechtějí a odmítají, teprve pak začnou přicházet na to, co chtějí. Anebo ještě jinak, zkusí si různé věci, aby si mohli uvědomit, kým nebudou a kým budou. Experimentování s návykovými látkami je v tomto smyslu do jisté míry jen dalším novým způsobem a dítě jej může po určité době přirozeně opustit. Je dobré vědět, že takových případů je mnoho, tomu věřit můžeme a je v tom také naděje. Neznamená to však, že bychom měli přestat sledovat míru, kterou takové experimentování a jeho důsledky mají.“²

Základem pro návaznost a pochopení dané problematiky je vymezení základních pojmů, kdy cílem je objasnit význam těchto pojmů a vysvětlit jejich obsah. Jedná se o pojmy droga, návykové látky, drogová závislost, toxikománie, úzus a abúzus, abstinenční syndrom a detoxikace.

¹ KUBÁNEK, Vladimír a Lubomír POLÍVKA. *Drogy a jejich účinky na lidský organismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 7.

² HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001, s. 11.

Droga

Pojem droga je mimo jiné základním stavebním kamenem této práce a je třeba si uvést a vysvětlit, co tento pojem vlastně znamená a kde vznikl. „V roce 1969 komise expertů Světové zdravotnické organizace (WHO) označila za drogu „jakoukoliv látku (substanci), která je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí.“³

Jiří Presl definuje drogu jako „každou látku, ať již přírodní nebo syntetickou, která splňuje dva základní požadavky:

1. má tzv. psychotropní účinek, tj. ovlivňuje nějakým způsobem naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – prostě působí na psychiku.
2. může vyvolat závislost, má tedy něco, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označujeme jako „potenciál závislosti.“⁴

Návykové látky

Pojem návykové látky upravuje ust. § 130 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. uvádějící, že „návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“⁵

Drogová závislost

„Člověk má od přírody obecně sklon k závislosti na vyvolávání si příjemných pocitů, např. radosti, štěstí (toho lze dosáhnout užitím pervitinu) a na zbavování se nepříjemných pocitů, např. strachu, zlosti, smutku (toho lze dosáhnout užitím tlumivých léků).“⁶

„Laická veřejnost často nepovažuje závislost za chorobu a závislého člověka posuzuje, jako by se dostal do problémů jen svým vlastním přičiněním, svou vlastní vinou a především v ní převládá názor, že kdyby postižený chtěl, tak si pomůže sám.“⁷

Samotná problematika drogové závislosti je však mnohem závažnější a toto téma bude podrobněji rozebráno ve druhé kapitole.

³ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vyd. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997, s. 9.

⁴ PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?* rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995, s. 9.

⁵ ČESKO. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶ PEŠEK, Roman, Andrea VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ a Ondřej VESELÝ. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2007, s. 6.

⁷ HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996, s. 11.

Toxikománie

„Je jeden z nejstarších a obvykle užívaných termínů k popisu a vysvětlení fenoménu dlouhodobého zneužívání drog. Je definován jako opakované užívání psychoaktivní látky, nebo látek v míře, kdy je uživatel (toxikoman) periodicky nebo chronicky intoxikovaný, má nutkání k užití dané psychoaktivní látky, činí mu velké problémy úmyslně zastavit nebo změnit její užívání a má tendenci získat danou psychoaktivní látku téměř každým způsobem.“⁸

Úzus a abúzus

Jedná se o slova latinského původu, která se dají stručně definovat jako „užití“ či „užívání“ a „zneužití“ či „zneužívání“. Pojem úzus lze vysvětlit také jako kontrolované užívání drog v omezeném množství, které nenarušuje chování uživatele. Pojem abúzus charakterizuje časté a nadměrné užívání drog.

Abstinenční syndrom

Jde o pojem, který je všem slangově známý jako „abst'ák“. „Může mít složky tělesnou, nebo psychickou. Dochází k němu po vysazení vysokých dávek určitých návykových látek (opiáty, alkohol, barbiturany aj.). Jiné drogy, jako pervitin nebo kokain, tělesné odvykací potíže nevyvolávají.“⁹

Detoxikace

„Smyslem detoxikace je zbavit organismus návykové látky. To se může dít buď bez použití léků, nebo za farmakologické podpory cílené na překonání odvykacích příznaků (někdy se v takovém případě hovoří o detoxifikaci nebo medikované detoxikaci).“¹⁰

V dané problematice je uvedena velká spousta pojmů a to jak odborných, tak i slangových. V první kapitole byly rozebrány pouze základní pojmy z drogové problematiky.

⁸ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001, s. 111.

⁹ NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003, s. 57.

¹⁰ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001, s. 28.

Po nastudování odborné literatury lze jako pomůcku z oblasti základních pojmů doporučit knihu *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí od Kamila Kaliny*.

Drogy lze dělit do několika skupin a dle různých kritérií. Za nejjednodušší považuji základní dělení, neboť dále zmiňované dělení využívám při výkonu svého zaměstnání a dle mého názoru je lehce srozumitelné i laické veřejnosti. Základní a jednoduchou klasifikací drog je jejich rozdělení na legální a nelegální. Toto základní dělení zná téměř každý člověk, jelikož nás zejména legální drogy obklopují takřka každý den. Ty legální si dokážeme obstarat naprosto beztestně, tedy pokud se nedopustíme krádeže. Mezi legální drogy patří např. alkohol, tabák nebo volně prodejné léky či léky na předpis. Nelegální drogy, jak již vypovídá jejich název, jsou zakázané, tedy i jejich výroba a následný prodej (distribuce). Drogy se dají rovněž dělit podle vzniku závislosti a míry rizika na měkké a tvrdé.

„V drogové epidemiologii se nejčastěji používá tří typů klasifikace:

1. podle vzniku (přírodní, semisyntetické a syntetické)
2. podle typu působení a chemického složení (tlumivé látky, stimulancia, halucinogeny)
3. podle stupně společenské nebezpečnosti (podle závažnosti společenských následků).“¹¹

Pokud dělíme drogy podle vzniku, tak mezi přírodní patří například marihuana, hašiš, opium, lysohlávka a jiné. Mezi semisyntetické drogy patří heroin, kokain, LSD. Do skupiny syntetických drog se řadí amfetaminy (pervitin), extáze (MDMA). Podle typu jsou drogy děleny na tlumivé, což jsou například hypnotika a anxiolytika. Do skupiny stimulancia spadají amfetaminy, kokain a crack a mezi halucinogeny najdeme marihuanu, hašiš, LSD a těkavé látky. Dělení podle společenské nebezpečnosti je dané kulturou daného státu. Obecně je však stanoveno, že tvrdé drogy jako heroin, kokain či pervitin jsou pro společnost mnohem nebezpečnější, než drogy lehké, kupříkladu marihuana. Jaká je společenská nebezpečnost u jednotlivých drog - to vyplývá z rozboru nejznámějších drog, kterému se bude věnovat následující podkapitola.

1.1 Neznámější drogy

V této části práce se zaměřím na nejznámější drogy a detailně rozeberu ty, s kterými se mohou žáci základní školy nejčastěji setkat, či se již setkali. Při výběru jednotlivých drog vycházím z evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (dále ESPAD) a z výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012.

¹¹ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 14.

„ESPAD je největší celoevropskou studií zaměřenou na zjištění rozsahu užívání návykových látek u dospívajících. Význam projektu spočívá ve vysoké míře srovnatelnosti výsledků, které je dosaženo důslednou aplikací jednotné výzkumné metodologie ve všech zemích zapojených do projektu. Projekt je realizován každé 4 roky od roku 1995, v roce 2011 tak proběhla již pátá vlna studie. Hlavním cílem projektu ESPAD je podat přehled o rozsahu užívání legálních a nelegálních drog mezi mládeží a porovnat ji se situací v ostatních evropských zemích. Dalším cílem projektu je sledovat trendy ve vývoji situace od roku 1995 a analyzovat základní kontextové vztahy u vybraných indikátorů návykového chování. V České republice na realizaci projektu ESPAD dlouhodobě spolupracuje Psychiatrické centrum Praha (PCP), Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS) a Lékařské informační centrum (LIC) spolu s agenturou INRES-SONES.“¹² Z uvedené studie jsem vycházel, jelikož její cílovou skupinou jsou studenti prvních ročníků středních škol, ovšem část z nich stále ještě navštěvuje poslední ročník základní školy. Výběr souboru byl tedy proveden tak, aby v odpovídajícím poměru zahrnoval žáky 9. tříd ZŠ i studenty SŠ, a to všech typů středních škol.

„Výzkumné studie naznačují, že děti začínají s experimentováním již okolo dvanáctého a třináctého roku. Častý bývá přechod od užívání legálních drog (tabák, alkohol) k nelegálním (marihuana, pervitin, heroin) s tím, že marihuana má naprosté prvenství. Toto pořadí v užívání zcela odpovídá míře, do jaké jsou jednotlivé drogy u nás kulturně a sociálně tolerovány.“¹³ „Nejčastěji užívanými drogami v České republice jsou stejně jako v ostatních evropských státech alkohol a tabák. Pravidelně kouří přibližně 30 % dospělých Čechů, ale také téměř 30 % mladistvých; roční spotřeba alkoholu v ČR dosahuje 10 litrů čistého alkoholu na osobu a v populaci jsou široce rozšířené zdravotně rizikové formy užívání alkoholu. Užívání alkoholu i tabáku je celospolečensky tolerováno a problémy spojené s jejich užíváním jsou naopak podceňovány.“¹⁴

Ve výroční zprávě o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012 je uváděno, že „postoje české společnosti k užívání návykových látek jsou stabilní – v posledních letech se mírně snižuje přijatelnost kouření tabáku, zatímco se zvyšuje přijatelnost konzumace

¹² CSÉMY, Ladislav a Pavla CHOMYNOVÁ. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Přehled hlavních výsledků studie v České republice v roce 2011. *Zaostřeno na drogy*. 2012, roč. 10, č. 1, s. 1-12.

¹³ HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001, s. 11.

¹⁴ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Legální drogy v ČR. Stručný přehled situace. *Drogy-info.cz*. [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-18]. Dostupné z:

http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/legalni_drogy_v_cr_strucny_prehled_situace

alkoholu a užívání konopných látek. Dlouhodobě mírně roste podíl osob, které nesouhlasí s trestním postihem uživatelů konopných látek, osob užívajících konopné látky k léčebným účelům i osob, které si pěstují konopí pro vlastní potřebu.

Výsledky Národního výzkumu užívání návykových látek 2012 potvrdily dlouhodobě stabilní rozsah užívání konopných látek v obecné populaci a pokračující pokles rozsahu zkušeností s ostatními nelegálními drogami. Výjimkou je mírný nárůst celoživotní prevalence kokainu, a to především mezi muži ve věkové skupině 35–44 let. Nejčastěji užitou drogou byly konopné látky, které někdy v životě zkusilo 27,9 % obyvatel, při přepočtu na populaci v daném věku se jedná odhadem o 1,9–2,2 milionů osob. V posledním roce užilo konopné látky 9,2 % dotázaných, tj. odhadem 570–760 tisíc současných uživatelů. Podle screeningové škály CAST spadala přibližně třetina současných uživatelů konopí do kategorie středního nebo vysokého rizika výskytu problémů spojených s užíváním konopí. V přepočtu na obecnou populaci se jedná přibližně o 1,2 % populace ve vysokém riziku a dalších 1,6 % ve středním riziku v důsledku užívání konopných látek, tj. odhadem 87 tisíc, resp. 116 tisíc osob.

Druhou nejčastěji užitou nelegální drogou v ČR byla dlouhodobě extáze, v r. 2012 se však dostaly na druhé místo halucinogenní houby. Na dalších místech byly zkušenosti s užitím pervitinu nebo amfetaminů, kokainu a LSD s poměrně konzistentně nízkou mírou celoživotní prevalence (2,3–2,8 %), zatímco celoživotní zkušenosti české populace s heroinem jsou dlouhodobě na nízké úrovni (pod 1 %).¹⁵

„Česká drogová scéna je charakterizována následujícími znaky:

1. Věk prvokonzumentů drog včetně tvrdých klesá. Dvanáctiletí heroinisté už vůbec nejsou výjimkou. Čím je organismus nezralejší, tím snáze se poškozuje, tím rychleji vzniká závislost a tím větší jsou následky na psychickém vývoji jedince.
2. Zvláště mladší přistupují k drogám (jakýmkoli) velmi lehkovážně, bez rozlišení, bez znalosti rizik z důvodu nedostatečné nebo selhávající primární prevence.
3. Poptávka po návykových látkách vykazuje stálý vzestup.
4. Nepsaná pravidla platící ještě před několika lety se už téměř nedodržují. Např. „malým“ (pod 15 let věku) se neprodává ani nedává – „chrání se“. Marihuanu si každý vypěstuje sám, neprodává ji, ale daruje, a to jen přátelům. Současná praxe je taková, že se naopak zneužívá mladistvých pod hranicí trestní odpovědnosti k dealerství a tím

¹⁵ MRAVČÍK, Viktor (ed). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2013, s. 2.

většinou i ke konzumaci. Marihuana se běžně prodává a často se k ní ještě nabízí i tvrdá droga.

5. Čistota drog je v pouličním prodeji velmi kolísavá (někdy klesá až na 20%), vlivem toho, že se používá nejrůznějších příměsí např. kakao, hlína, mouka, cukr nebo sádra.¹⁶

V Olomouckém kraji patří dle analýzy stavu drogové scény Olomouckého kraje k „nejméně dostupným a nejrozšířenějším užívaným ilegálním drogám v kraji, jako v celé ČR, produkty vyráběné z konopí, zejména marihuana. Druhou nejvíce rozšířenou ilegální drogou je metamfetamin (pervitin). Heroin je dostupný spíše sporadicky. V letní sezóně se lze setkat s užíváním surového opia. Drogová scéna má ve všech městech a obcích Olomouckého kraje spíše uzavřený charakter, což klade vyšší nároky na pracovníky terénních služeb, kteří musí uživatele drog aktivně vyhledávat a kontaktovat. V některých městech byl monitorován výraznější přesun uživatelů drog do tzv. uživatelských bytů zpravidla po policejních razířích. To vedlo ke ztížení práce nízkoprahových služeb, k dočasnému snížení počtu jejich klientů a tím ke zvýšení zdravotních rizik pro uživatele i pro jejich okolí. Z dostupných sekundárních dat – zprávy od poskytovatelů služeb a celostátní statistiky – je obtížné identifikovat specificky rizikové lokality v kraji. Zdá se však, že se v každém z měst a obcí s rozšířenou působností či s pověřeným úřadem, ale i v menších obcích lze setkat s různě velkými skupinami problémových uživatelů ilegálních drog, převážně pervitinu. Výzkumy naznačují, že různé formy rizikového chování se ve zvýšené míře vyskytují v lokalitách/regionech s nižší úrovní kvality života, s vysokou mírou nezaměstnanosti, koncentrace socio-ekonomicky znevýhodněných skupin obyvatel, ale i v rekreačních oblastech, místech s vyšší koncentrací škol, či ve větších městských aglomeracích a/nebo na sídlišřích s vysokou mírou anonymity. Z toho lze odvodit i některé lokality, jež mohou být vnímány jako více rizikové ve vztahu k užívání ilegálních drog na území Olomouckého kraje. K těm mimo jiné patrně patří Jesenicko a Šumpersko, Olomouc a další větší města v kraji.“¹⁷

¹⁶ PAVLAS, Ivan. *Člověk a drogové závislosti*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2001, Mimořádné formy studia, s. 93.

¹⁷ RADIMECKÝ, Josef, Ondřej POČAROVSKÝ, Jiřř STANÍČEK, David ADAMEČEK a Michal NĚMEC. *Analýza stavu drogové scény Olomouckého kraje: Závěrečná zpráva*. Praha: PROADIS, 2010, s. 5.

1.2 Legální drogy

Mezi legální drogy patří především tabák a alkohol. Označení legální drogy však neznamená, že závislost na nich vzniká automaticky pomaleji a že jsou méně nebezpečné.

Tabák

Historie – „Do Evropy přivezli tabák dva námořníci na lodích Kryštofa Kolumba roku 1492. Dnes je tabák rozšířen prakticky po celé planetě. V ČR jsou běžné v zásadě dvě následující formy: bezdýmý tabák nebo tabák, který hoří. Bezdýmý tabák můžeme dále rozdělit na šňupací (aplikace vdechtem do nosních dutin) a orální (aplikace do úst). Kouření doutníků a dýmek neznamenalo pro lidstvo významný zdravotní problém, protože to vždy byl ojedinělý úkaz. Tabáková epidemie začala až s masivním rozšířením cigaret. To se stalo na začátku 20. století, kdy vynález automatu na jejich výrobu začal chrlit miliardy kusů. Nejvýznamnější vzestup kuřáctví byl během 1. světové války, kulminace v rozvinutých zemích byla zhruba koncem 2. světové války.“¹⁸ „Upravené sušené listy *Nicotiana Tabacum*, lilkovité rostliny, která se pěstuje v mnoha zemích. Její hlavní psychoaktivní složka je nikotin. Spolu s alkoholem, je tabák nejrozšířenější rekreačně užívaná droga.“¹⁹

Účinky – „Akutní účinky nejsou tak podstatné: lokální podráždění sliznic, nauzea, bolesti hlavy, průjem. Někoho od kouření mohou odradit, ale většinou pod sociálním tlakem začínající kuřák tyto problémy rychle překoná, později se už neobjevují - rychle vzniká tolerance.

Rizika - Závislost na tabáku začíná závislostí psychosociální, po určité době (ta je individuální) vzniká také fyzická drogová závislost, tedy závislost na nikotinu (asi u 60-70 % kuřáků). Mezi hlavní odvykací (abstinenční) příznaky při vzniklé závislosti patří především nevladatelná touha po cigaretě (craving), nervozita, podrážděnost, změny nálady, smutek až deprese, nesoustředěnost, poruchy spánku, únava. Abstinenční příznaky se objevují řádově za několik hodin po poslední dávce nikotinu. Kouření je především naučené chování, které si kuřák fixuje většinou mnoho let. Proto nelze očekávat zázračný lék ani okamžitý výsledek. Kuřák si musí především přát přestat kouřit a rozhodnout se sám k aktivní změně,

¹⁸ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Tabák stručně. *Drogy-info.cz*. [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/tabak/tabak_strucne

¹⁹ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001, s. 106.

totiž naučit se nekouřit, stejně jako se před časem učil kouřit. Tato změna chování trvá řádově měsíce či léta, průměrné období problémů bývají tři měsíce, do tří měsíců se také odehraje většina relapsů, tedy návratů ke kouření. Většinou lidé sami ze své zkušenosti nebo ze svého okolí znají typický příběh: „Sedm let jsem nekouřil, pak jsem při jedné oslavě zkusil, co se mnou udělá jedna cigareta (jestli by mi to ještě chutnalo) a spadl jsem do toho, do tří dnů jsem kouřil víc než předtím.“ Závislost na nikotinu lze snadno a rychle určit podle odpovědi na dvě klíčové otázky: kolik cigaret denně kuřák kouří (15 a více obvykle znamená závislost na nikotinu) a jak brzy po probuzení si musí zapálit první cigaretu (kuřák závislý na nikotinu si obvykle zapaluje do 60 minut po probuzení).²⁰

Děti a kouření – „Ve školní populaci je kouření ve srovnání s alkoholem ještě výrazněji hromadným jevem. Cigareta si prosazuje postavení symbolu mužnosti a dospělosti. V každém postupném ročníku základní školy každoročně přibývají mezi žáky další pravidelní či nepravidelní kuřáci. Kuřáctví je také spojeno s prospěchem. Čím horší prospěch, tím více a častěji jsou kouřeny cigarety.“²¹

Pro ilustraci přidávají autoři následující dvě tabulky:

Tab. 1 Frekvence kouření²²

	Nekouřím	Občas si zakouřím	Bývá to denně
Všichni dotázaní	53,7 %	43,3 %	2,9 %
4 ročník	62,9 %	35,8 %	1,3 %
6 ročník	58,3 %	40,2 %	1,5 %
8 ročník	39,6 %	54,7 %	5,7 %
chlapci	43,2 %	52,7 %	4,1 %
děvčata	64,6 %	34,2 %	1,4 %
Prospěch 1	63,7, %	35,7 %	0,6 %
Prospěch 2	50,8 %	46,6, %	2,6, %
Prospěch 3	41,9 %	51,5 %	6,6, %

²⁰ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Tabák stručně. *Drogy-info.cz*. [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/tabak/tabak_strucne

²¹ HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996, s. 51.

²² Zdroj: HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996, s. 52.

Tab. 2 Množství vykouřených cigaret za čtvrt roku²³

	Žádná	1 – 10	11 a více
Všichni dotázaní	7,5 %	22,4 %	6,1 %
4 ročník	77,3, %	19,9 %	2,8, %
6 ročník	75,8 %	21,1 %	3,1 %
8 ročník	61,2 %	26,3 %	12,5 %
Chlapci	63,2 %	27,6 %	9,2 %
Děvčata	80,0 %	17,2 %	2,8 %
Prospěch 1	81,4 %	16,1 %	2,5 %
Prospěch 2	69,0 %	25,6 %	5,4 %
Prospěch 3	60,6 %	26,4, %	13,0 %

„Kuřáci v této věkové kategorii většinou vykouří méně cigaret než 10 kusů. Typický silný kuřák je chlapec 8. Třídy s podprůměrným prospěchem. Mezi děvčaty je zřetelně více nekuřáček než mezi chlapci a mezi chlapci je zřetelně více především slabých kuřáků. Ti vytváří základnu pro další vývoj a s postupnými ročníky narůstá množství kuřáků i počtu vykouřených cigaret, Místo, kde děti kouří, je s převahou ulice, park apod.“²⁴

Alkohol

Historie – „Etylalkohol (dále zde již jen „alkohol“) byl ve formě alkoholických nápojů vyráběn a používán v dobách historických civilizací, jak o tom svědčí četné archeologické nálezy – někdy jako látka zvláštního významu při náboženských obřadech, později stále častěji jako nápoj. Staré jsou též zprávy o léčebném používání alkoholu. I v současnosti se používá alkohol poměrně široce jak v oficiální (farmakologie), tak i v lidové medicíně. Patrně stejně dlouho jak je alkohol znám, však lidstvo provází i negativní následky nemírného požívání alkoholu. Z historie naší země máme doklady o tom, že již v dávných dobách přinášela všeobecná obliba piva a medoviny řadu závažných problémů, které posléze vyvolaly dokonce potřebu mocenského řešení (první „protialkoholní zákon“, který byl vyhlášen Břetislavem I. roku 1039, měl výrazně prohibiční charakter a uvádí přísné tresty pro opilce

²³ Zdroj: HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996, s. 52.

²⁴ HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996, s. 52.

a pro krčmáře, kteří jim nalévají). Nadměrná konzumace alkoholických nápojů bývá označována jako „alkoholizmus“. Česká republika patří dlouhodobě v celosvětovém žebříčku mezi státy s nejvyšší spotřebou alkoholu, resp. alkoholických nápojů. V přepočtu na 100% alkohol to již řadu let představuje průměrnou spotřebu téměř deseti litrů na jednoho obyvatele za rok. Nadměrná pravidelná konzumace alkoholických nápojů se u nás týká přibližně 25 % dospělé mužské populace a 5 % žen. Alkohol vzniká chemickým procesem kvašení ze sacharidů – buďto z jednoduchých cukrů, obsažených v ovoci (nejčastěji plody vinné révy) nebo z polysacharidů z obilných zrn nebo brambor. Vyšší koncentrace se dosahuje destilací.

Účinky - Somatická poškození, zapříčiněná nadměrnou konzumací (škodlivým užíváním) alkoholu se mohou týkat prakticky všech částí (systémů) lidského organismu. Příznaků somatického poškození, vyvolaného škodlivým užíváním alkoholu, je popsáno velké množství. Velmi často se vyskytují chronické potíže a známky poškození gastrointestinálního traktu (dysfagie, průjmy, gastritidy, jícnové varixy, hepatopatie). Zvyšuje se riziko vzniku jaterní cirhózy a karcinomu jater, rakoviny jícnu, žaludku a tenkého střeva, u pijáků piva je uváděn vyšší výskyt rakoviny rekta (řitě).

Rizika - Škodlivé užívání je způsob užívání alkoholu, který vede k poškození zdraví, předcházející většinou několik let vlastní závislosti na alkoholu. Dochází k somatickému poškození, jehož známky mohou upozornit např. praktického lékaře, že jeho pacient má zdravotní potíže, způsobené chronickým abúzem alkoholu (viz dále oddíl „Somatické komplikace“). Škodlivé užívání se může postupně vyvinout v závislost. Přejít od škodlivého užívání k závislosti na alkoholu probíhá většinou poměrně nenápadně, typické pro vývoj závislosti jsou „postupné“ změny („postupné zvyšování tolerance vůči alkoholu“, „postupná ztráta kontroly užívání alkoholu“, „postupné zanedbávání jiných potěšení a zájmů“). Současně dochází (zpočátku většinou rovněž nenápadně) ke změnám v myšlení a chování, které se postupně mohou fixovat a způsobit osobnostní změny. Příznakem rozvinuté závislosti bývá výrazná změna tolerance vůči alkoholu, následovaná výskytem odvykacích příznaků např. v podobě „ranních doušků“ (resp. potřeby odstranit symptomy nastupujícího odvykacího stavu doplněním hladiny alkoholu vzápětí po probuzení) a poruchami paměti (tzv. „okénka“). Na rozdíl od závislostí na některých jiných návykových látkách, při kterých existuje možnost substituční léčby, u závislosti na alkoholu není možno dosáhnout kontrolovaného užívání (pití). Abstinence je základní podmínkou léčby závislosti na alkoholu. Pro tuto poruchu je charakteristická „nevratná“ ztráta schopnosti kontrolovaně

pít alkohol.“²⁵

Děti a alkohol - V České republice je podle zákona možné podávat a prodávat alkohol zletilým osobám, tj. od 18 let věku. V příloze č. 4 rámcového konceptu rizikového chování ve školním prostředí je uváděno, že „k prvním zkušenostem s alkoholem dochází nejčastěji ve věku 11 až 13 let. Výzkumné práce dokládají, že raný začátek pravidelného pití je silným prediktorem pozdějších problémů. Nelze opomíjet skutečnost, že alkohol je spojován mezi mladými lidmi s řadou nejrůznějších očekávání a zejména při pití ve skupině je vnímán jako faktor skupinové koheze. Účinek alkoholu na psychiku a sociální funkce alkoholu pak mohou již u dětí školního věku vést k aktivnímu vyhledávání příležitostí spojených s konzumem alkoholu. Často jde o okamžik, kdy se (zatím sice nepozorovaně) začíná problém s alkoholem formovat. V podmínkách základní školy není velký prostor na aktivní intervenci ze strany pedagoga, a ani není možné zásadní intervenci od učitele očekávat. Nicméně rozpoznat problém je možné a jednat v takovém případě s rodiči, školním psychologem nebo poradnou je nutné.“²⁶

Dle studie Světové zdravotnické organizace HBSC (Health Behaviour in School-aged Children, v češtině známá jako studie *Mládež a zdraví*) je uváděno, že „většina dětí školního věku udává první zkušenosti s alkoholem ve věku mezi 11 a 13 roky. Často jde o zkušenosti, které se váží k nějakým rodinným událostem nebo oslavám, kdy je dětem dovoleno ochutnat nebo pít malé množství alkoholu. V tomto věku jde tedy většinou o výjimečné pití. Poznatky studie HBSC naznačují, že ve skupině 11 letých dětí udává pravidelné pití alkoholu (alespoň jednou týdně) asi 9 % chlapců a 4 % dívek. Prevalence pravidelného pití alkoholu pak narůstá s věkem, a ve věku 15 let pije pivo pravidelně jedna třetina chlapců a jedna pětina děvčat. Pivo je mezi dětmi školního věku nejčastěji konzumovaným druhem alkoholu, následuje víno, které pravidelně pije asi 10 % dětí, pití destilátů udává 10 % chlapců a necelých 7 % děvčat. Pokud jde o pravidelné pití alkoholu, nebyly zaznamenány velké změny při dvou posledních výzkumech (2002 a 2006). Rizikové formy pití alkoholu jako je pití nadměrných dávek alkoholu při jedné konzumní příležitosti nebo opilost se častěji objevují až ve věku 15 let. U chlapců jsou zde jen menší změny mezi lety 1998 až 2006, avšak u děvčat výskyt rizikových forem pití zřetelně narůstal. Opakovanou opilost udávalo v roce 2006 30 % patnáctiletých dívek,

²⁵ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Alkohol stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/alkohol/alkohol_strucne

²⁶ MŠMT ČR. *Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept, příloha č. 4, Alkohol u dětí školního věku*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012.

čímž se velmi přiblížily hodnotě, kterou udávali stejně staří chlapci (37 %). Výsledky studie HBSC naznačily také velmi těsnou souvislost mezi pitím alkoholu a jinými formami užívání návykových látek. Mezi nekuřáky je výskyt rizikového pití i kouření marihuany výrazně nižší než mezi denními kuřáky. Tyto poznatky naznačují, že vlivy rodiny, vrstevníků a blízkého sociálního prostředí významně ovlivňují chování dětí školního věku.²⁷

1.3 Nelegální drogy

Výčet nelegálních drog je rovněž rozsáhlý. Níže se zaměřím především na charakteristiku konopných drog, extáze a metamfetaminu (pervitinu).

Konopné drogy

Na černém trhu se vyskytují a jsou zneužívány především dvě základní formy drogy. První je marihuana a druhá hašiš. Samotná rostlina se nazývá konopí seté (*canabis sativa*) a jedná se o jednoletou dvoudomou bylinu. Také existují její různé formy, které se liší množstvím účinné látky THC (tetrahydrocannabinol) a obsahem pryskyřice.

Historie – jde o rostlinu pocházející původně z Indie. „Jedná se o nejstarší rostlinu, která byla pěstována pro její psychotropní účinky. Doklady o pěstování konopí jsou staré více než 5 000 let. Užívání produktů konopí (marihuana, hašiš) bylo historicky spojeno s náboženskými obřady, hinduistickému a islámskému náboženství nahrazují konopné produkty alkohol jak rituálně, tak kulturně. Jedná se pravděpodobně o vůbec nejvíce rozšířenou psychotropní drogu, jejíž užívání se rozšířilo po celém světě. Konopí je pěstováno pro průmyslové účely tradičně i u nás. Stejně tak je tradiční i pěstování konopí „na marihuanu“, které se zde mocně rozšířilo zejména v posledních letech.“²⁸ „Naprostoj nejstarším známým písemným dokladem o užívání konopí je farmakologické pojednání připisované legendárnímu čínskému císaři Šen-nungovi a datované někdy do období 2 737 let př. K. Ačkoli samotnému zkoumání bylo podrobena až dílo z prvního století po Kr. vzniklé za dynastie Han. Podobně je tomu

²⁷ MŠMT ČR. *Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept, příloha č. 4, Alkohol u dětí školního věku*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012.

²⁸ PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?* 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995, s. 31.

s nejstarší dochovanou čínskou knihou „Knihou písní“ v níž je o konopí také zmíněno a která se navíc odvolává na prameny až o 2000 let starší, než je sama.“²⁹

„Někdy se mluví, hlavně v souvislosti s marihuanou, o tzv. startovací (spouštěcí, vstupní, průchozí) droze. Naráží se tím na to, jestli kouření trávy může být rizikovou vstupní branou pro další kontakt s tvrdými drogami, např. s pervitinem nebo heroinem. Je pravda, že mnoho lidí, kteří začínali s kouřením marihuany, skončilo u píchání si heroinu - stejně tak jako spousta lidí závislých na alkoholu, kteří vypijí denně velké množství tvrdého alkoholu, začínalo u pití piva.“³⁰

Marhuana představuje název pro květenství a horní lístky z konopí. „Barva je dle kvality zpracování od příjemně plné (spíše tmavě) zelené až skoro k černo-zelené (v případě rychlého sušení, vlhkého sběru a chybné přípravy). Při dobrém zpracování je látka v menších kouscích držících a jemně lepících k sobě s velmi charakteristickým aroma. Pašovaná marihuana obvykle neobsahuje semínka, marihuana, vypěstovaná v Čechách, někdy nebývá pročištěná. Venkovně pěstovaná marihuana domácí produkce se dle oblasti svého původu pohybuje v mezích 2-8% obsahu aktivních látek, zahraniční pak někde v rozmezí 6-14% (speciálně upravená pak až 18% a ve výjimečných případech i více).“³¹

Hašiš „je konopná pryskyřice, obvykle obsahující malý obsah květenství a drobných nečistot. Barvu má tmavě zelenou, spíše přecházející do tmavě hnědé (dle čistoty). Někdy se barevně liší podle původu – v českých zemích nejčastěji světle hnědý z Maroka, tmavě hnědý z Afghánistánu atd. Obsah aktivních látek může být až okolo 40%. To současně dává i laťku základnímu rozdílu v dynamice účinku obou forem i potenciálních rizik spojených s jejich užíváním. Konopné drogy jsou užívány především kouřením. V menším měřítku se objevuje také perorální užití, obvykle jako součást pokrmů či nápojů nejrůznějšího druhu. Určité omezení z hlediska úpravy představuje rozpustnost účinných látek především v oleji a tucích a naopak velmi malá rozpustnost ve vodě.“³²

²⁹ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Konopné drogy stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z:

http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/konopne_drogy/konopne_drogy_strucne

³⁰ PEŠEK, Roman, Andrea VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ a Ondřej VESELÝ. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, c2007, s. 13.

³¹ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 175.

³² NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Konopné drogy stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z:

„Marihuana i hašiš obsahují stejnou účinnou látku, jde v zásadě jen o rozdílnou formu úpravy výsledného produktu. Jako hašiš (charas) se označuje zaschlá a zformovaná pryskyřice ze samičích rostlin konopí, zatímco sušené a jinak upravené listy a květenství stejné rostliny jsou označovány jako marihuana (bang, ganja, kif atd. u nás „marjánka“, „tráva“).“³³

Účinky – „Mezi zcela nejcharakterističtější účinky konopných látek lze řadit sucho v ústech (často velmi intenzivní, někdy až nepříjemné), jemný pocit chladu a hlad. Nijak výjimečná není situace, kdy - přestože před intoxikací byla dotyčná osoba plně sytá, po vykouření několika jointů sní „nášup“. Typická pro konopnou intoxikaci je deformace ve vnímání času. Čas se zdá být delší, vše se jakoby vleče a i velmi krátký okamžik se může zdát jakoby uběhly celé hodiny. V drtivé většině případů je intoxikace doprovázena stavem lehké euforie a příjemné nálady, která občas může přejít do bouřlivého a nezadržitelného dlouhého smíchu. Agresivní či depresivní rozlady, stejně tak jako panické a úzkostné stavy (tzv. „bad trip“) se objevují výjimečně a většinou spíše u osob k tomu různým způsobem disponovaných. Celkový stav se blíží mírně meditativnímu ponoření do vlastních pocitů, nálad, myšlenek a fantazií. Stav velmi svádí k zabývání se jimi a hloubáním. Ne zcela ojediněle se může intoxikace konopím projevit nevolností až zvracením; úzkostné stavy (viz výše) jsou popisovány jen zřídka. Někdy může dojít k plynulému přechodu od „žádoucích“ účinků k nežádoucím. Kanabinoidy mají mimo psychotropního efektu i další zajímavé a potenciálně využitelné vlastnosti. Analgetický vliv spolu s efektivním potlačením nevolnosti a zvracení je již od roku 1991 využíván i terapeuticky při zvládání těchto obtíží u AIDS a chemoterapii nádorových onemocnění.“³⁴

Rizika

1. „Doposud nebyl popsán případ předávkování s následkem smrti
2. Při velmi častém, nadměrném a dlouhodobém užívání se dostávají jemné poruchy některých kognitivních funkcí. Jedná se zejména o zhoršení v oblasti krátkodobé paměti a schopnosti soustředit se.
3. Při „špatném naladění,“ tedy například při déletrvající depresi z rozchodu s partnerem nebo při intoxikaci na místě, kde to není příjemné a/nebo s lidmi, kteří jsou nepříjemní

http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/konopne_drogy/konopne_drogy_strucne

³³ PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?* 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995, s. 31.

³⁴ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Konopné drogy stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z:

http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/konopne_drogy/konopne_drogy_strucne

a nezmámí, může dojít k rozvoji paranoidního stavu, kdy má dotýčný pocit, že je ostatními sledován, že se na něj stále dívají, pozorují ho, hodnotí. Může se objevit i strach, že bude zatčen policií za užívání „trávy“ (přestože již tuto nezákonnou drogu nemá u sebe) atd.

4. U predisponovaných osob, tedy osob s vytvořenou či vrozenou dispozicí může dojít k rozvoji velmi intenzivních, hlubokých depresivních stavů či stavů úzkosti a napětí. Ty mohou při vystupňování přejít až do panického stavu, kdy hrozí nebezpeční sebepoškození či naopak agrese k okolí. Občas se to může stát při nepřipravenosti k požití velmi vysoké dávky (tady je nutno upozornit na obecnou nemožnost ověřit si koncentraci THC v kupovaném i vypěstovaném rostlinném materiálu; konzument vlastně nikdy přesně neví, kolik účinné látky pozře).
5. Velmi výjimečně u disponovaných jedinců (či při velmi vysoké dávce při dlouhodobém užívání) může dojít k mírným stavům zmatenosti. Ty za určitých okolností mohou přejít až do psychotické roviny - tedy projevit se stavem zmatenosti, dezorientace, poruch myšlení, emocí apod. Výjimečná není autoagrese či agrese k okolí. V případě delšího přetrvávání těchto stavů je nutné posouzení psychiatrem. Zde se častěji jedná o provokaci latentního duševního onemocnění, kde konopí může sehrát úlohu spouštěcího mechanismu (podobně jako v případě rozvoje dlouhodobé hluboké deprese, pokračující i po odeznění intoxikace). K tomu může dojít i při jednorázové první zkušenosti s touto drogou a toto riziko patří pravděpodobně k nevýraznějším. Neexistuje totiž možnost kvalifikovaně předvídat, u koho nenastane a u koho ano. Většina uvedených stavů postupně ustupuje s odeznívající intoxikací. V případě delšího průběhu je nanejvýš nutné kontaktovat lékaře, nejlépe psychiatra,³⁵

Marek Blažejovský ve svém článku v třetím čísle časopisu Bulletin z roku 2011, který vydává NPC, považuje „za alarmující skutečnost vyplývající z mezinárodního srovnání školní studie ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), která uvádí, že ČR patří v Evropě mezi země s nejvyšší prevalencí užívání většiny sledovaných drog s výjimkou těkavých látek; u konopných drog dosahuje ČR zdaleka

³⁵ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Konopné drogy stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/konopne_drogy/konopne_drogy_strucne

nejvyšších prevalencí v Evropě, zkušenost s nimi má dle této studie 45 % českých šestnáctiletých. Marihuana je jako nelegální droga mezi mládeží nejoblíbenější mimo jiné také proto, že z těch ilegálních drog je relativně nedostupnější. Přístup k ní je snadný, obchoduje se s ní všude (škola, kluby, restaurace, festivaly, koncerty) a její cena je relativně nízká, mnohdy si jí teenageři předávají bezúplatně. Snad nikdo v současnosti už nevěří dříve zažitému kliše, kdy za dealera drog byl považován muž nabízející dětem před školou bonbóny. V současné době se dítě – teenager poprvé dostane k ilegální droze tak, že mu ji nabídne kamarád, spolužák či starší sourozenec.³⁶

Extáze (MDMA)

„Methylen-dioxy-methamfetamin, MDMA, také označovaný jako „Extáze“ (Ecstasy), je syntetický derivát amfetaminu. Poprvé byl syntetizován v r. 1914 jako látka, která by mohla být užívána pro potlačení chuti k jídlu, nikdy však nezískal statut registrovaného léku. Byla užívána experimentálně v psychoterapii. Oblibu si získala jako rekreační droga, nejdříve v USA, později v Evropě a dnes zvyšující se měrou i jinde ve světě. Je na mezinárodním seznamu kontrolovaných látek. Vyrábí se v tajných laboratořích, zejména ve formě prášku nebo tablet různých barev a s různými motivy, méně často ve formě kapslí. Běžná dávka je 75 –150 mg. Extáze je stimulant, byť poněkud odlišný od typických stimulantů amfetaminové řady. Má mírný halucinogenní účinek. Její uživatelé zakoušejí zvýšenou fyzickou energii, pocit větší blízkosti s druhými (empatií), zesílené smyslové vnímání a projasněnou náladu. Usnadňuje komunikaci a zvyšuje sociabilitu. Proto bývá také tato droga někdy označována jako „empatogen.“ Krátkodobými účinky této drogy jsou neklid, úzkost a zřetelné zrakové a sluchové halucinace po vyšších dávkách. Zvyšuje také krevní tlak a tep a může způsobovat pocity na zvracení nebo zvracení. Dlouhodobé pravidelné užívání může vést k podobným důsledkům jako u ostatních syntetických stimulantů, včetně jejich neurotoxického potenciálu, mozkového poškození a rovněž poškození jater.“³⁷

³⁶ POLICIE ČR. *Bulletin: Národní protidrogové centrály* [online]. Praha: Policie České republiky, Národní protidrogová centrála, 2013 [cit. 2014-04-11]. ISSN 1211-8834. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/bulletin.aspx>

³⁷ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. MDMA, extáze (ecstasy). *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/m/mdma_extaze_ecstasy

Metamfetamin (pervitin)

Podrobně se věnuji nelegální droze metamfetamin, zvané pervitin, neboť s touto drogou se při svém zaměstnání setkávám nejčastěji - ne nadarmo se Olomouci říká „perníkové město“.

Dle výsledků osob závislých na pervitinu je patrné, že se dá droga sehnat jak na každém rohu v Olomouci samotné, tak i v okolních městech a vesnicích. Boj s takzvanými „vaříči“ pervitinu je velmi složitý. Tresty, které jsou jim za výrobu či distribuci drog udělovány, jsou totiž i přes skutečnost, že se jedná o závažný zločin, příliš nízké. Z výkonu svého zaměstnání registruji skutečnost, že se tyto osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody opětovně dopouštějí stejné trestné činnosti.

„Náklady na výrobu 1g se pohybují do 200,- Kč. U těchto „vaříčů“ se nedá hovořit o nějaké profesionální laboratoři, protože vaření provádějí takřkajíc po domácku, přesto dokážou vyrobit kvalitní pervitin. Počet těchto vaříčů se pohybuje řádově ve stovkách a pokrývají trh maximálně cca z jedné čtvrtiny. V poslední době výrobci ze strachu před dopadením stěhují své varny do sklepů, zahradních chat, na vesnice, ale i do příměstských lesů. Výroba je poměrně jednoduchá, levná, výnosná a jak se ukazuje, zvládá ji kdekdo i bez odpovídajícího vzdělání (kriminál mnohemu naučí).“³⁸

Jak je již výše zmíněno, pervitin je na prvním místě v rámci boje olomouckého TOXI týmu SKPV. Aby byl boj s touto nelegální drogou úspěšný, je třeba o ní znát všechny detaily. Já jsem osobně čerpal z materiálů NPC, v nichž je uváděno, že „léková toxikomanie u nás existovala dávno před tím, než byla z oficiálních míst potvrzena. V letech šedesátých měla celkem jednoduchou formu. Zájem toxikomanů se soustředil na zneužívání dvou látek, a sice efedrinu ze skupiny sympatomických aminů a kodeinu, který spadá do skupiny morfiových derivátů. Bylo to jednoduché užívání perorálně, celkem málo nebezpečné.

Metamfetamin je generický název a mezi kruhy toxikomanů je spíše znám pod názvem pervitin, což je převzatý firemní název západoněmecké firmy pro tablety s obsahem metamfetaminu jako účinné látky.

Metamfetamin tedy spadá mezi sympatomimetické aminy, ve kterých u nás byly zneužívány efedrin, dále zcela omezeně amfetamin, protože byl vázán mezi omamnými látkami podle tehdejší platné vyhlášky o omamných látkách, ačkoliv dnes je řazen k psychotropním látkám. Srovnáme-li jejich účinky, potom dojdeme k výsledku, že účinky metamfetaminu

³⁸ KUBÁNEK, Vladimír a Lubomír POLÍVKA. *Drogy a jejich účinky na lidský organismus*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 43.

a amfetaminu jsou na stejné farmakologické účinnosti a úrovni, zatímco účinky efedrinu jsou mnohem slabší.

Pervitin není českým vynálezem, jak by se mohlo zdát ze zpráv ve sdělovacích prostředcích. Používali ho mimo jiné již za druhé světové války němečtí parašutisté. Tato droga byla poprvé syntetizována v Japonsku v roce 1888. Na Západ se dostala až v roce 1929. Čeští toxikomani však dokázali tento přípravek znovu objevit a vyvinout jeho výrobu v podmínkách domácích laboratoří.

Výroba metamfetaminu je jednoduchá. Výchozí látkou je efedrin. Jako jeden ze zdrojů efedrinu je využíván a to i v současné době volně prodejný přípravek Solutan (kapky proti kašli). Solutan je používán pro snadnou dostupnost a relativně vysoký obsah efedrinu v jednom balení. Izolace efedrinu ze Solutanu je snadná, takto získaný efedrin je poměrně čistý a případné příměsi dalších složek Solutanu lze při čištění krystalizací oddělit. Dále jsou zde nutné prekurzory, jako je červený fosfor, kyselina fosforečná a jód. Jedná se o chemikálie, které nejsou sice běžně prodejné v drogeriích, ale pro výrobce pervitinu nejsou nedostupné. Je to výroba podle německého patentu, kterou toxikomani zcizili z knihovny. Nastala tak paradoxní situace, že vědečtí pracovníci tento zdroj informací nemají, zatímco toxikomanům je k dispozici.

Počátek zneužívání metamfetaminu u nás lze bezpečně určit rokem 1977, kdy byly zaznamenány první nálezy metamfetaminu při kontrolních analýzách abusu léčiv. Jeho výskyt v oblasti toxikomanie byl spojen vždy s ilegální přípravou tohoto léčiva. Metamfetamin není obsažen v žádném farmaceutickém přípravku u nás vyráběném a rovněž není k nám v rámci oficiálního importu léčiv dovážen. Je však vyráběn v zahraničí četnými firmami.

Potřebu tohoto léčiva pokrývá v tuzemské léčebné péči stejně účinný amfetamin expedovaný pod názvem Psychoton. Amfetamin či Psychoton je synteticky připravovanou látkou ze skupiny sympatomimetických aminů, která podléhá ustanovením o omamných látkách a je uveden na seznamu omamných látek vyhl. 192/88 Sb. a pozdějších doplňků. Metamfetamin je methylderivátem amfetaminu (což se odráží i v jeho mezinárodním názvu doporučeném Světovou zdravotnickou organizací), známý mezi toxikomany pod převzatým firemním názvem Pervitin, jinak též slangovým označením „Perník“, „Pěťá“, „Pěčko“ nebo „Čeko“. Po stránce chemické struktury jde o poměrně jednoduchou sloučeninu, 1-fenyl-2-methylaminopropan.

Účinnost amfetaminu je u metamfetaminu ve všech směrech plně zachována, podle některých farmakologů je metamfetamin dokonce účinnější než amfetamin.

Problematika zneužívání metamfetaminu u nás byla vyřešena z hlediska právního jeho zařazením mezi omamné látky. Metamfetamin byl tak přiřazen k omamným látkám skupiny I. Z tohoto opatření vyplývá, že jakákoliv nedovolená příprava metamfetaminu je přípravou omamné látky se všemi důsledky z tohoto plynoucími.

V problematice abúzu metamfetaminu je však třeba objasnit pro potřeby pracovníků činných v trestním řízení řadu dalších otázek, které v těchto souvislostech vyvstávají. Jsou to zejména postupy při ilegální přípravě metamfetaminu, analytická problematika jeho důkazu v biologickém materiálu a s tím spojené otázky přeměny v živém organismu (biotransformace), stejně jako otázky farmakologických účinků a možného vzniku závislosti.

Účinky metamfetaminu

Metamfetamin je centrálně působící látkou s psychostimulačními účinky, které se projevují pocitem síly, výkonností a zvýšením sebedůvěry. Metamfetamin zahání pocit únavy a ospalosti. Urychluje vybavování a asociaci představ, vybavování může být až překotné a na úkor přesnosti. Pocit hladu je tlumen, povzbuzující jsou účinky na oběh a dýchání. Vedle centrálních účinků metamfetamin vyznačuje účinky sympatomimetickými, vyvolává např. zvýšení krevního tlaku a tachykardii (zrychlení srdeční činnosti).

V souvislosti s otázkou možného vzniku závislosti je nutné zdůraznit, že jde o látku euforisující, která vyvolává pocit dobré nálady i tělesné pohody. Při opakovaném podávání metamfetaminu dochází k postupnému snižování jeho účinku psychostimulačního i euforigenního, pro dosažení původního efektu je zapotřebí provádět aplikaci ve stále kratších a kratších intervalech nebo zvýšit dávkování. Zneužívání metamfetaminu často vede ke vzniku závislosti psychické. Některé osoby jsou sice schopny regulovat přívod metamfetaminu do organismu, někteří lidé však zcela propadají nutkavé potřebě dalšího přívodu drogy, nemohou jinak existovat. Stávají se závislími. Postupem času dochází u nich k rozvratu pracovnímu, morálnímu i společenskému. Dostávají se zdravotní důsledky. Zneužívání metamfetaminu může vést k řadě nepříznivých jevů a negativních emocí, jsou popisovány halucinace, podezřívavost, paranoidní bludy, sebevražedné tendence, agresivita.

Často je položena otázka účinnosti metamfetaminu při nitrožilním podání. Tato aplikační forma je neúčinnější vůbec. Metamfetamin je vpraven do krevního oběhu naráz a dosahuje

tak vysokých hladin v krvi, kterých nemůže dosáhnout při aplikaci stejně vysoké dávky jiným způsobem (odpadá postupné vstřebávání).“³⁹

V Olomouckém kraji se dle analýzy stavu drogové scény jedná o „primární, tj. nejvíce rozšířenou látku mezi uživateli návykových látek – klienty nízkoprahových služeb pro uživatele drog ve všech regionech kraje. Zdá se, že pervitin je na území celého kraje dostupný bez výrazných problémů, byť byly pracovníky služeb pozorovány případy dočasně omezené dostupnosti této drogy, zejména v období po zavedení restrikcí na dostupnost léků, obsahujících pseudoefedrin, v lékárnách. Pervitin je podle Národní protidrogové centrály vyráběn na území kraje výhradně z pseudoefedrinu, který je obsažen v zákonem povoleném množství 30 mg v jednotce několika volně prodejných léků proti chřipce a nachlazení (Modafen®, Nurofen Stop Grip®, Paralen Plus®, Panadol Plus Grip®). Tyto léky jsou obstarávány v lékárnách na území kraje. Zdá se ale, že nejenom v období jejich omezené dostupnosti (viz výše) byly a jsou pro výrobu pervitinu zřejmě využívány i léky prodávané v blízkém Polsku. Nebyly zjištěny informace, že by na území kraje byl metamfetamin vyráběn z efedrinu. Pervitin je zpravidla vyráběn v poměrně primitivních podmínkách, v menších množstvích. Místa, kde se v kraji vyrábí, jsou různá. Může jít o byty a jiné prostory určené k bydlení, chaty, chalupy a neobývané a opuštěné domy. Přestože část lékáren v Olomouckém kraji zpravidla na základě interních předpisů osobám, u nichž má podezření na užívání ilegálních drog, výše uvedené léky neprodá nebo jen v omezeném množství zpravidla po 1, nejvýše po 3 baleních, používají ti, kteří vstupní surovinu pro výrobu pervitinu shánějí, přinejmenším tři různé způsoby, jak si potřebné množství léků obstarat:

- 1) obejdou více lékáren a nashromáždí tak potřebné množství léků, jež je jim prodáváno v omezených počtech balení;
- 2) zpravidla v případě organizované formy výroby a distribuce, dealer „naloží“ do auta více uživatelů drog a s nimi objede více lékáren, v nichž uživatelé drog postupně, po jednom, chodí nakupovat potřebné léky, dokud nezískají jejich potřebné množství;
- 3) zajedou nakoupit léky do Polska, kde jim je zpravidla prodají v neomezeném množství.

³⁹ POLICIE ČR. Národní protidrogová centrála SKPV PČR. *Policie.cz* [online] © 2014 Policie ČR [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skp-v-navykovye-latky-navykovye-latky.aspx>

Dostupné informace naznačují, že výroba pervitinu pro uživatele drog v Olomouckém kraji je zajišťována „místní“ produkcí prakticky na celém území kraje. Jde patrně zejména o tzv. malovýrobu a distribuci, jež je zpravidla určena pro „samozásobování“ uzavřeného okruhu stálých odběratelů, který se soustřeďuje kolem „vařiče“, obeznámeného s ne příliš složitou a na technické vybavení náročnou technologií přípravy drogy. Vyloučit ale nelze ani sofistikovanější, organizovanou výrobu a distribuci, jež se zaměřuje na širší okruh jejích konzumentů a je provozována především za účelem zisku z ilegální výroby a prodeje. Pro tuto variantu svědčí stále častěji hlášené případy, kdy se pracovníci služeb setkávají s tzv. rekreačními uživateli pervitinu, kteří jej užívají příležitostně na tanečních akcích.“⁴⁰

1.4 Drogová závislost

„Jakákoliv závislost je špatná, ať už je drogou alkohol, morfin, nebo idealismus.“

Carl Gustav Jung

„Co je to závislost? Představme si ji jako stav, kdy se člověk bez dané látky, aktivity nebo osoby nedokáže obejít, touží po ní a chce ji stále více. V okamžiku, kdy je bez předmětu své závislosti, cítí se po psychické a někdy i fyzické stránce velmi špatně. Závislost může vzniknout nejen na návykové látce, o čemž slyšíme stále častěji, ale i na chování, které působí pocit potěšení nebo úlevy. Není nijak výjimečná závislost na hazardních hrách, práci nebo sexu (gamblerství, workoholismus, nymfomanie,...). Pokud dotyčný ztrácí nad svým jednáním kontrolu, i když jde o závislost, která působí škody jemu samotnému nebo jeho okolí, jde o závislost patologickou. Závislostí v negativním slova smyslu rozumíme neovladatelné nutkání opakovat chování, o kterém víme, že jeho důsledky pro nás nebudou nijak příznivé. Drogovou závislostí rozumíme užívání látek přírodního nebo syntetického původu, které spojuje vysoké riziko vzniku závislosti. Drogová závislost je považována za nemoc, řadíme ji mezi chronická onemocnění centrální nervové soustavy. Je tedy možné ji diagnostikovat, léčit, ale také se jí snažíme předcházet.“⁴¹

⁴⁰ RADIMECKÝ, Josef, Ondřej POČAROVSKÝ, Jiří STANÍČEK, David ADAMEČEK a Michal NĚMEC. *Analýza stavu drogové scény Olomouckého kraje: Závěrečná zpráva*. Praha, Olomoucký kraj: PROADIS, 2010, s. 38.

⁴¹ KORANDA, Marian (red.). *Závislost na drogách. Substituční-léčba.cz* [online]. © 2014 MeDitorial [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/zavislost-na-drogach>

„Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- a) silná touha nebo pocit puzení užívat látku
- b) potíže v sebeovládání při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo o množství látky
- c) tělesný odvykací stav. Látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním této látky, případně dochází k odvykacímu stavu, který je typický pro tu kterou látku. K mírnému odvykacímu stavu se také někdy používá příbuzná látka s podobnými účinky
- d) průkaz tolerance k účinku látky jako vyžadování vyšších dávek látek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami (jasné příklady lze nalézt u jedinců závislých na alkoholu a opiátech, kteří mohou brát denně takové množství látky, které by zneschopnilo, nebo i usmrtilo uživatele bez tolerance)
- e) postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšené množství času k získání nebo užívání látky, nebo zotavení se z jejího účinku
- f) pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků: poškození jater nadměrným pitím, depresivní stavy vyplývající z nadměrného užívání látek nebo toxické poškození myšlení.“⁴²

„Závislost může mít podle Jelineka čtyři vývojová stádia:

1. stadium: iniciální, počáteční – během tohoto stádia se budoucí pacient navenek neliší svým pitím od svého okolí a společenských norem.
2. stadium: prodromální, varovné – rostoucí tolerance způsobuje, že k vyvolání příjemného pocitu je nutná stále vyšší hladina alkoholu v krvi, jež je stále blíže hladině, která se již projevuje, zřetelnou opilostí – ta se zatím objevuje jen jako občasné „nedopatření“.
3. stadium: kruciální, rozhodné – v tomto stadiu ještě roste tolerance. Pacient snese vysoké dávky alkoholu, aniž by na něm byla patrná intoxikace. Postupně však

⁴² NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 10.

dochází k tomu, že hladina, kterou vnímá jako příjemnou, už prakticky splývá s hladinou, kdy je zřetelně opilý.

4. stadium: terminální, konečné – charakteristickým znakem 4. stadia je nepříjemný stav po vystřízlivění, který je pacient „nucen“ léčit další dávkou drogy – tzv. ranními doušky. Pokračuje-li od ranního doušku pít dál, vzniká tah – několikadenní období, během něhož nevystřízliví.“⁴³

Druhy závislostí podle mezinárodní klasifikace nemocí:

F10.2 Závislost na alkoholu

F11.2 Závislost na opioidech

F12.2 Závislost na kanabinoidech

F13.2 Závislost na sedativech nebo tlumivých lécích

F14.2 Závislost na kokainu

F15.2 Závislost na jiných stimulantcích, včetně kofeinu a pervitinu

F16.2 Závislost na halucinogenech

F17.2 Závislost na tabáku

F18.2 Závislost na organických rozpouštědlech

F19.2 Závislost na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách

„Z předcházejícího vyplývá, že závislost na práci, internetu, patologické hráčství ani poruchy příjmu potravy nejsou závislostmi v pravém slova smyslu. Avšak uvedené druhy návykového chování mají se závislostí společné rysy.“⁴⁴

Abstinenční příznaky (odvykací stav, abst'ák)

„Po vysazení nebo omezení některých látek (ze známých drog jde zejména o opiáty, barbituráty, nikotin a alkohol) se mohou objevit nepříjemné příznaky, které nejsou způsobeny žádným onemocněním. Jde o důsledek vysazení látky, na kterou vznikla fyzická závislost.

⁴³ HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996, s. 16-18.

⁴⁴ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 10.

Jiné látky (pervitin, kokain, marihuana) fyzickou závislost nezpůsobují, vzniká zde ale často psychologická a psychická závislost, kterou je neméně obtížné léčit. Abstinenční příznaky se u jednotlivých látek liší, společné jim je ale to, že mohou lidi, kteří se snaží s užíváním látky přestat, od jejich snahy zcela odradit. Odvykáací stavy jsou velmi nepříjemné, přesto ale nejsou v případě opiátů obvykle život ohrožující. Mnohem nebezpečnější jsou odvykáací stavy u alkoholu a některých léků (např. benzodiazepinů). V některých případech je možné abstinenčnímu syndromu zabránit – zvolit vhodnou léčbu, která odvykáací stav zmírní nebo mu zcela předejde. V případě nikotinu je možné použít náhradní nikotinovou terapii, v případě opiátové závislosti je k dispozici substituční léčba – kde je možné volit mezi metadonovým udržovacím programem a podáváním buprenorfinu. Abstinenční příznaky mohou být fyzické nebo psychické a liší se v závislosti na dané látce. Mohou se vyskytnout některé z následujících projevů: bolesti, křeče, nevolnost, zvracení, průjem, zimomřivost, poruchy spánku, pocení, zrychlené bušení srdce, zastřené vědomí, zmatenost, halucinace, třes.“⁴⁵

⁴⁵ KORANDA, Marian (red.). Abstinenční příznaky. *Substituční-léčba.cz* [online]. © 2014 MeDitorial [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/abstinenncni-priznaky>

2 Drogová prevence

V této kapitole se zaměřuji na varovná znamení signalizující možné užívání drog, informace, jak předejít drogové závislosti v rodině a především pak na školní prevenci, zejména proti užívání drog. „Pro většinu evropských států představuje zneužívání drog a závislost na drogách problém v oblasti veřejného zdraví. Prevence je v řadě zemí zařazena do studijních plánů pro všechny dospívající ve věku 11 až 18 let. V některých státech mají školy zákonnou povinnost provádět specifický program zaměřený na prevenci drog, v dalších zemích se v národním vzdělávacím kurikulu uvádí, že je nutno věnovat pozornost všeobecné podpoře zdraví, a to včetně prevence drog. Školní prostředí a vzdělávání obecně se považuje za efektivní platformu pro drogovou prevenci, protože školy navštěvuje většina mladých ve věku 11 až 18 let. Díky tomu mají školy unikátní pozici, a tak jim řada externích programů a organizací nabízí i přes nabitě roční penzum výuky právě ten svůj vzdělávací program.“⁴⁶

Drogovou prevenci definujeme jako „iniciativy, aktivity a strategie určené k tomu, aby se zamezilo negativním následkům spojeným se (zne)užíváním legálních a nelegálních drog. Patří sem jak možná zdravotní poškození, tak i právní, sociální a další důsledky pro uživatele drog a jejich okolí. Cíle těchto aktivit mohou být různé: předejít (prvnímu) užiti drogy, zabránit zneužívání drog a závislosti na drogách, snížit míru obtěžování okolí uživatele nebo předcházet problémům, do nichž se uživatel drog může dostat (např. konflikt se zákonem). Školní prevence drog obsahuje všechny výše uvedené aspekty, omezuje se ale na specifické školní prostředí. Zahrnuje prevenci zneužívání drog i pravidla a předpisy ohledně drog, předávání ohrožených studentů do péče profesionálních zdravotnických služeb či jakékoli další aktivity a strategie týkající se užívání drog ve školách. Pod pojmem „**primární prevence**“ se rozumí strategie a aktivity určené k předcházení prvnímu užiti drogy a vlastnímu začátku užívání drog. Mluvíme-li o „**sekundární prevenci**“, máme na mysli programy, strategie a aktivity zaměřené na prevenci vlastního zneužívání drog a včasnou identifikaci a léčbu uživatelů drog s cílem zabránit vzniku závislosti na drogách. Školní drogová prevence orientovaná na zneužívání drog by se tedy měla zaměřovat na to, aby se u studentů rozpoznalo problematické užívání drog, aby byla nabídnuta včasná a přiměřená

⁴⁶ LEE, Helen, Dirk JASPERS, Christer DAATLAND, Maurice GALLA (red.). *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: Příručka o efektivní školní drogové prevenci*. Praha: Úřad vlády ČR, 2005, s. 12

sociální a zdravotní pomoc a zabánilo se možným negativním důsledkům plynoucím z užívání drog (např. vyloučení ze školy, kontakt s trestněprávním systémem atd.).“⁴⁷

2.1 Varovná znamení signalizující možné užívání drog

„Obecně lze říci, že samotné účinky nealkoholických drog se rozeznávají špatně. Reakce lze do jisté míry pozorovat na koordinaci pohybů – při větší intoxikaci marihuany je například narušená, u pervitinu se reakce zrychlují, opiáty mají tendenci rychlost spíše snížit a změkčit. Mnozí odborníci získají časem určitou zkušenost s hodnocením zorniček toxikomanů – zvláště heroin může vyvolat změněnou reakci oka na světlo, která se projeví ve velikosti zorniček (zúžení). Zvýšená agresivita zase může svědčit o užití stimulancií (povzbuzujících látek), o podrážděnosti spojené s apatií z marihuany nebo o abstinenčních příznacích u opiátové závislosti. Výraznější známky jsou samozřejmě u rozpouštědel – tam je markantní zápach vycházející z dechu, oblečení nebo některých věcí.“⁴⁸ „Čím dřív skutečnost správně rozpoznáme, tím pro všechny líp. Malý požár se hasí snadněji než velký. Počínající problém ještě neznamená katastrofu a není důvodem k panice.“⁴⁹ „Vždy však je třeba mít na mysli to, že dítě bude chtít skrýt užívání drog (a to obvykle chce) a je schopno v tomto ohledu racionální kontroly, může dosáhnout velkého mistrovství a rodiče při běžném pohledu na dítě nic nepoznají. Jedno je však natolik závažné, že vyžaduje rychlé a zásadní opatření a důsledné výchovné postupy: pokud u svého dítěte najdete drogy nebo pomůcky k jejich užívání. Dítě se obvykle hájí tím, že to patří kamarádovi nebo že to už nebere, případně tvrdí, že o tom nic neví. Kdo by nebyl rád ukolébán takovým vysvětlením? Ale i kdyby to byla pravda: fakt, že vaše dítě pomáhá kamarádovi přechovávat drogy nebo náčiní k jejich užívání, je varovný a navíc může mít zákonné důsledky.“⁵⁰

⁴⁷ LEE, Helen, Dirk JASPERS, Christer DAATLAND, Maurice GALLA (red.). *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: Příručka o efektivní školní drogové prevenci*. Praha: Úřad vlády ČR, 2005, s. 11.

⁴⁸ HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách: drogy a jejich účinky, rizika zvyšující užívání drog, léčba, problémové situace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001, s. 22.

⁴⁹ NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003, s. 55.

⁵⁰ HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách: drogy a jejich účinky, rizika zvyšující užívání drog, léčba, problémové situace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001, s. 23.

Nešpor a Csémy uvádějí 10 základních známek zneužívání alkoholu a drog:

- 1) „Ubývání alkoholu a prášků v domácnosti, ztráty peněz a cennějších předmětů.
- 2) Změna přátel a kamarádů. Tendence těchto kamarádů se rodičům vyhýbat. Zvláště riziková mohou být starší děti a dospívající, kteří mají už s drogou i s alkoholem zkušenosti.
- 3) Blízcí přátelé, kteří užívají alkohol, nebo drogy – velmi nebezpečné.
- 4) Zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek.
- 5) Náhlé zhoršení školního prospěchu, ztráta zájmu o učení.
- 6) Podrážděnost, přecitlivělost, tendence vyhýbat se rodičům a v konfliktech odcházet z domova. Kolísání nálad je v dospívání běžné, ale alkohol a drogy ho mohou ještě zesílit.
- 7) Ztráta zájmu o hodnoty, myšlenky, zájmy a lidi, které dítě dříve považovalo za důležité.
- 8) Tajnůstkářství, tajemné telefonní hovory, volající, kteří zavěšují, když zdvihnete telefon. Lhaní, rozporná tvrzení, rozpačitost.
- 9) Problémy s úřady a se zákonem. Drobné krádeže v samoobsluze, výtržnictví, rvačky. Vaši pozornost by měly zaujmout i dražší předměty, které si dítě nebo dospívající nemohl koupit ze svého kapesného. Může tvrdit, že je má půjčené od někoho ze svých známých, mohou ale pocházet i z krádeží nebo z obchodování s drogami.
- 10) Některý z uvedených příznaků sám o sobě ještě nemusí mnoho znamenat. Rozhodně byste ale měli zbystřit pozornost, když se jich vyskytne více pohromadě.“⁵¹

Všem uvedeným bodům příkládám velký význam, avšak pro srovnání a doplnění uvádím, jaká varovná znamení zmiňuje ve své knize Martin Hajný:

- 1) “Náhlá změna nálad, netypické reakce na určité situace
- 2) Zhoršování ve škole
- 3) Změna přátel a známých
- 4) Výrazná změna v oblékání a stylu hudby
- 5) Skrývání a zakrývání

⁵¹ NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003, s. 55.

- 6) Častá vyčerpanost, únava a spavost
- 7) Lži a předstírání
- 8) Překvapivě rychle nastupující sexuální aktivita
- 9) Izolace od rodiny
- 10) Snížené sebevědomí
- 11) Chybějící léky či alkohol v domácnosti
- 12) Ztrácející se věci a peníze“⁵²

Je-li uvedeným signálům v rodině a sociálnímu okolí dítěte věnovaná pozornost, může dojít k včasné intervenci hned na počátku experimentování s drogami.

2.2 Jak předejít drogovým problémům v rodině

„Nelze získat stoprocentní jistotu, že se s drogami v rodině nesetkáte. Stejně tak se mohou objevit mezi dětmi ve škole, v místech trávení volného času (zvláště rizikové) a podobně. Drogy a problémy s nimi spojené jsou – bohužel – jednou ze součástí dnešního života a tento fakt nelze jakýmkoliv zásahem změnit.

To, že se drogy vyskytují v našem okolí, ještě neznamena, že zasáhnou zrovna NÁS. Drogy nejsou nic tajemného, nemají nad námi žádnou moc – dokud sami nechceme. Existuje řada opatření, kterými lze účinně riziko drogových potíží omezit.

Zde jsou některá z nich:

Mluvte s dětmi o drogách.

Vysvětlete jim, o co jde, drogy nejsou žádné tajemství. Názorný příklad je vždy alkohol a jeho účinky – ten je v mnoha případech nedaleko. Mluvte o drogách stejně, jako o dalších nepříjemnostech v životě, které tu jsou, a je jim možno se vyhnout. Mluvte vždy způsobem přiměřeným věku. Přesvědčte se, že dítě skutečně rozumí použitým výrazům a názvům. Nebojte se „návodnosti“ drogové tematiky.

Nepodceňujte své děti.

Ví často o drogách víc, než si myslíte. Nesnažte se poučovat, právě v oblasti drogové problematiky ze sebe můžete udělat snadno hlupáka. Naslouchejte pozorně a všímejte si detailů.

⁵² HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001, s. 22.

Pomozte svému dítěti nalézt a udržet sebedůvěru.

Právě nedostatek v sebehodnocení, pocity nedostatečnosti a „komplexy“ mohou přiblížit vaše dítě k drogám. Nebojte se vyjádřit své pozitivní hodnocení – v odůvodněných případech. Nebojte se pochválit.

Pomozte svému dítěti vytvořit si pevný hodnotový systém.

Schopnost rozlišit mezi dobrým a špatným ovlivňuje významné rozhodování. K pozitivním i negativním hodnotám by mělo dítě dojít samo. Rodiče by měli vést a ukazovat směr – ne mentorovat.

Bud'te pozitivním příkladem.

Lehko řečeno - těžko provedeno. Přesto se ale pokuste. Alkohol je také droga (i když legální) a vztah k němu je v rodině významným ukazatelem. Zde se velmi dobře demonstrují rozdíly mezi vhodným a nevhodným, mezi kontrolou a její ztrátou.

Pomozte dítěti zvládat negativní tlaky ze strany vrstevníků.

Podporujte jeho individualitu. Vysvětlujte mu, že nemusí být stejný jako ostatní. Být jedinečný a jiný, je to, co se hodnotí.

Podporujte všechny pozitivní aktivity vašeho dítěte.

Způsob trávení volného času je jedním z významných faktorů, ovlivňující možný vznik drogových problémů. Nejen Podporujte – ale aktivně vyhledávejte zájmy a vlohy svého dítěte. Investovaný čas i peníze jsou vkladem, který se vyplatí.

Nebojte se přiznat nevědomost.

Drogy jsou téma, které se týká celé společnosti. Mnozí se k této problematice vyjadřují (dokonce i rozhodují), aniž si dají práci získat informace o realitě. Zprávy z médií jsou často vědomě či nevědomě zkreslené. Orientujte se na instituce, které s drogovou problematikou skutečně pracují, mají zkušenosti a důvěru klientů – ať již postižených, či jejich rodičů. Nebojte se ptát. Profesionální instituce jsou zde právě proto, aby vám odpovídaly.⁵³

2.3 Národní politika prevence a legislativa

„Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) má stěžejní roli při uplatňování školní primární prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v České

⁵³ POLICIE ČR. Rady rodičům. Praktické rady a postupy v oblasti návykových látek pro rodiče. *Policie.cz*. [online]. © 2014 Policie ČR [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skpv-prevence-rady-rodicum.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

republice. V oblasti protidrogové primární prevence bylo ministerstvo usnesením vlády č. 549/2003, o posílení národní protidrogové politiky a současně zákonem č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů⁵⁴, pověřeno financováním a koordinací činností v oblasti primární protidrogové prevence ve školách a školských zařízeních. Období školního vzdělávání je velmi významné při formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti. Toto je také důvod, proč je oblasti prevence rizikových projevů chování u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i všech dalších složek podílejících se na řízení oblasti školství, zvláště pak krajů a obcí. Ministerstvo v oblasti prevence rizikového chování plní několik stěžejních úkolů. Jednak je to stanovování základních strategií v daných oblastech, stanovení priorit na budoucí období, podpora vytváření vazeb a struktury subjektů realizujících či spolupodílejících se na vytyčených prioritách a v neposlední řadě podpora vytváření materiálních, personálních a finančních podmínek nezbytných pro vlastní realizaci prevence ve školství, včetně nezbytné metodické podpory subjektů působících v primární prevenci.⁵⁵

„MŠMT je resortem, který koordinuje v rámci ČR aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Tuto koordinaci zabezpečuje ve spolupráci s krajskou institucionální úrovní - krajskými školskými koordinátory prevence, na úrovni bývalých okresů prostřednictvím pedagogicko-psychologických poraden - metodiků prevence a zároveň v úzké vazbě na činnost samotných primárních uživatelů a realizátorů programů primární prevence rizikového chování škol a školských zařízení - školních metodiků prevence. Díky takto nastavenému vertikálnímu systému vedení má MŠMT vytvořen stabilní systém koordinace a řízení od úrovně státní, přes samosprávné, až po úroveň místní. V rámci celé ČR má ve spolupráci s kraji vytvořeny koordinační a metodické články na krajské, bývalé okresní a místní (školní) úrovni. Při své činnosti primárně vychází z dokumentů národní povahy, a to zejména platné legislativy a národních strategií – Národní strategie protidrogové politiky na příslušná období a Strategie prevence kriminality taktéž na příslušná období. Rozvíjí

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>

⁵⁵ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 3.

spolupráci v oblasti primární prevence na horizontální (meziresortní úrovni), má zřízen poradní orgán, jímž je Výbor pro koordinaci primární prevence; na vertikální úrovni má zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence, dále spolupracuje s nadresortními orgány zejména s Úřadem vlády – Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra. Současně při realizaci opatření k zamezení či minimalizaci výskytu rizikového chování u dětí a mládeže vychází z aktuálních dat z výzkumů a šetření realizovaných renomovanými institucemi. Významným zdrojem dat jsou také informace z terénu získané prostřednictvím sítě svých koordinátorů a metodiků výše uvedených.“⁵⁶

Horizontální úroveň koordinace v rámci ČR

„MŠMT v rámci horizontální koordinace v rámci ČR spolupracuje s jednotlivými věcně příslušnými resorty. Inicjuje a podporuje jejich optimální spolupráci při plnění úkolů v oblasti primární prevence rizikového chování. Za realizaci Strategie nese zodpovědnost MŠMT ve spolupráci s dalšími orgány státní správy a samosprávy.“⁵⁷

MŠMT

„V návaznosti na schválené vládní dokumenty z oblasti primární prevence rizikového chování u žáků zpracovává příslušný koncepční materiál resortu na dané období – strategii a akční plán, metodicky podporuje a koordinuje aktivity v oblasti primární prevence. Vytváří podmínky pro realizaci resortního systému prevence na národní úrovni v oblasti metodické a legislativní. Každoročně vyčleňuje resortní finanční prostředky na specifickou primární prevenci rizikového chování, podílí se na certifikačním procesu a podporuje zejména kvalitní certifikované programy. Spravuje internetový informační komunikační systém odborně garantovaný MŠMT. Rozvíjí spolupráci v oblasti primární prevence na horizontální (meziresortní úrovni), má zřízen poradní orgán Výbor pro koordinaci primární prevence; na vertikální úrovni má zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence, dále spolupracuje s nadresortními orgány zejména s Úřadem vlády - Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra.

⁵⁶ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 4.

⁵⁷ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 10.

Dále spolupracuje s odbornou veřejností – nestátním neziskovým sektorem, pedagogickými fakultami a odbornými pracovišti VŠ ČR, Asociací krajských školských koordinátorů prevence, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče a dalšími subjekty a institucemi primární prevencí se zabývajícími. Koordinuje resortní činnost a spolupracuje s přímo řízenými organizacemi, jakými jsou Národní ústav pro vzdělávání, Národní institut pro další vzdělávání a Národní institut dětí a mládeže v oblasti primární prevence a efektivně využívá jejich odborného potenciálu v oblasti metodické, vzdělávací, výzkumné - v oblasti kontrolní využívá odborný potenciál České školní inspekce. Metodicky podporuje krajské školské koordinátory prevence a rozvíjí spolupráci v krajích. Podstatnou roli nejen kontrolní, ale i při sběru dat, jejich analýze i vlastní evaluační činnosti při inspekčním hodnocení plní Česká školní inspekce.“⁵⁸

Ministerstvo zdravotnictví (dále MZ)

„V rámci koordinace primární prevence se působnosti ministerstva zdravotnictví týkají např. opatření primární prevence zdravotních škod působených užíváním tabákových výrobků, alkoholu a jiných návykových látek. V gesci MZ jsou také koordinovány některé strategické dokumenty zaměřené na prevenci – Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatel České republiky; Zdraví pro všechny v 21. století; Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017 či Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v ČR na období let 2013 – 2017. Mezi hlavní spolupracující subjekty v oblasti primární prevence a podpory zdraví patří Státní zdravotní ústav v Praze, krajské hygienické stanice a další aktéři. Státní zdravotní ústav je např. koordinátorem programu „škola podporující zdraví“.“⁵⁹

Ministerstvo vnitra - Republikový výbor pro prevenci kriminality

„Prostřednictvím Republikového výboru pro prevenci kriminality (dále RVPPK) zajišťuje a koordinuje opatření v rámci prevence kriminality Ministerstva vnitra. RVKPP je meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán. Těžiště horizontální spolupráce spočívá ve spoluvytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k obecní kriminalitě.

⁵⁸ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 10-11.

⁵⁹ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 11.

Koncepčním dokumentem pro zajištění prevence kriminality je Strategie prevence kriminality.⁶⁰

Úřad vlády České republiky - Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky

„Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky je součástí struktury Úřadu vlády ČR. RVKPP vznikla na základě usnesení vlády č. 643 ze dne 19. června 2002; v rámci sekretariátu RVKPP a Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. RVKPP zřizuje výbory, odborné pracovní skupiny k podpoře meziresortní koordinace protidrogové politiky. Nástrojem pro zajištění protidrogové politiky jsou Národní a krajské protidrogové Strategie a Akční plány, v nichž jsou obsažena opatření, jež realizují a koordinují jednotlivá ministerstva v oblasti prevence rizikového chování užívání návykových látek a kraje.“⁶¹

Vertikální úroveň koordinace v rámci ČR

„Vertikální koordinace usiluje o sladování jednotlivých aktivit na regionální a místní úrovni (tj. krajské i obecní) tak, aby byly zohledňovány místní podmínky a potřeby a současně, aby realizovaná opatření a intervence byly uskutečňovány v souladu s hlavními cíli, principy a postupy doporučenými národní strategií primární prevence. Na vertikální úrovni MŠMT metodicky vede a koordinuje činnost krajských školských koordinátorů prevence (pracovníků krajských úřadů), metodiků prevence (pracovníků pedagogicko-psychologických poraden) a prostřednictvím krajských školských koordinátorů prevence a metodiků prevence též činnost školních metodiků prevence (určených pedagogů ve školách a školských zařízeních).“⁶²

Krajský školský koordinátor prevence

„Za účelem koordinace činnosti realizovaných v rámci krajské Strategie prevence rizikového chování krajský školský koordinátor prevence spolupracuje především s krajským protidrogovým koordinátorem, manažerem prevence kriminality v kraji a koordinátorem

⁶⁰ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 11.

⁶¹ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 11.

⁶² MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 11-12.

pro romské záležitosti, případně s dalšími koordinátory. Na úrovni obcí metodicky podporuje ředitele škol a školských zařízení, školní metodiky prevence ve všech typech škol a metodiky prevence v pedagogicko psychologické poradně (PPP). Spolupracuje s preventivním týmem MŠMT. Vymezení činnosti krajských školských koordinátorů prevence je obsaženo v Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních⁶³, který uvádí tyto činnosti:

- a) „za účelem koordinace činností realizovaných v rámci krajské koncepce prevence spolupracuje především s krajským protidrogovým koordinátorem, koordinátorem romské problematiky a manažerem prevence kriminality, pracovníky OSPOD a odboru zdravotnictví KÚ; spolu s nimi a s dalšími subjekty podílejícími se na prevenci v rámci kraje se aktivně účastní vytváření a zdokonalování krajské koncepce prevence nebo krajské strategie na příslušné období, prosazuje přitom naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii MŠMT a Akčním plánu realizace strategie prevence rizikového chování,
- b) monitoruje situaci ve školách v regionu z hlediska podmínek pro realizaci Preventivních programů a navazujících aktivit v oblasti prevence,
- c) metodicky vede a spolupracuje s metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách zřizovaných krajem při koordinaci preventivních aktivit škol v rámci kraje a participuje na zajišťování pracovních porad (seminářů) pro školní metodiky prevence, kteří ve školách v kraji působí, spolupracuje a metodicky podporuje školská zařízení zřizovaná krajem,
- d) shromažďuje informace o realizaci Preventivních programů a o realizaci dalších preventivních, kontrolních a represivních opatření v oblasti rizikového chování ve školách a školských zařízeních na území kraje,
- e) provádí kontrolu naplňování Preventivních programů a připravuje jejich vyhodnocení, využívá získané informace pro návrhy inovací v krajské koncepci a programu prevence a prostřednictvím Rady kraje předkládá souhrnné informace MŠMT,
- f) sumarizuje návrh na financování Preventivních programů a dalších aktivit v oblasti prevence ze státních zdrojů,

⁶³ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 11.

- g) vytváří závěrečnou kvalitativní a kvantitativní zprávu za oblast prevence rizikového chování v rámci kraje, ve spolupráci s krajským protidrogovým koordinátorem, zprávu zasílá každoročně na MŠMT,
- h) je členem Výboru krajských školských koordinátorů.⁶⁴

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně

Standardní činnosti metodika prevence jsou vymezeny ve „vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.“⁶⁵

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně (dále jen PPP) zejména:

„Zajišťuje za PPP specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem. Zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence, organizuje pro ně pravidelné pracovní porady (semináře) a poskytuje jim individuální odborné konzultace. Na žádost školy a školského zařízení pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem rizikového chování. Udržuje pravidelný kontakt se všemi institucemi, organizacemi a subjekty, které se v kraji v prevenci angažují. Spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje.“⁶⁶

Školní metodik prevence

„Školní metodik prevence je pracovník školy nebo školského zařízení. Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny ve vyhlášce č. 72/2005

⁶⁴ MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních: č.j. 21291/2010-28*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, s. 6.

⁶⁵ ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

⁶⁶ MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních: č.j. 21291/2010-28*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, s. 6.

Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.“⁶⁷

Školní metodik prevence zejména:

„Koordinuje tvorbu a kontroluje realizaci preventivního programu školy. Koordinuje a participuje na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších forem rizikového chování. Metodicky vede pedagogické pracovníky školy v oblasti prevence rizikového chování (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.). Koordinuje vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Koordinuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevenci rizikového chování.“⁶⁸

Legislativa v oblasti primární prevence

Do roku 2005 byl systém primární prevence vymezen „Metodickým pokynem MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů č. j.: 14514 z roku 2001.“⁶⁹ Rok 2004 se stal přelomovým přijetím nového „školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů“⁷⁰ i v oblasti prevence. Od tohoto roku mají školy zákonnou povinnost prevenci realizovat, toto je definováno ve „vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů“⁷¹, v jakém rozsahu, kdo je kompetentní osobou za oblast prevence, jakou musí mít tato osoba kvalifikaci apod. „Pro efektivní realizaci primární prevence je nezbytné dostatečné legislativní ukotvení, které

⁶⁷ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 12.

⁶⁸ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 12-13.

⁶⁹ MŠMT ČR. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů: Č.j.: 14514/2000-51*. Praha, 2000. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/7253?highlightWords=prevenci+soci%C3%A1ln%C4%9B+patologick%C3%BDch+jev%C5%AF>

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

⁷¹ ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

vymezuje zásady primární prevence, ukotvuje systém včetně nastavení kompetencí jednotlivých subjektů na primární prevenci participujících a současně stanovuje nezbytnou dokumentaci, která se s realizací pojí.⁷²“ Základním legislativním dokumentem, který upravuje oblast primární prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních je **„zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**, ve znění pozdějších předpisů⁷³, který ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování.

„Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, o chranné výchovy a zařízeních preventivně výchovně péče, ve znění pozdějších předpisů⁷⁴, upravuje oblast preventivně výchovně péče. V roce 2005 byl přijat **„Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů⁷⁵, který zpřísnil podmínky pro požívání alkoholu, tabákových výrobků a jiných návykových látek. „Stávající legislativa z hlediska systému ukotvuje funkce i činnost školního metodika prevence a metodika prevence, který je zaměstnancem pedagogicko-psychologické poradny. Dosud se nepodařilo vymezení a ukotvení role krajského školského koordinátora prevence. Kraje v současnosti vykonávají činnost v oblasti primární prevence v přenesené působnosti a díky nastavenému systému vertikální koordinace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je realizována úzká spolupráce státní správy a samosprávy v otázkách primární prevence.“⁷⁶

„Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů⁷⁷, „je klíčovou pro funkci školního metodika prevence a metodika prevence, neboť poprvé zákonně ukotvuje

⁷² MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 14.

⁷³ ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

⁷⁴ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivně výchovně péče. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

⁷⁵ ČESKO. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>

⁷⁶ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 15.

⁷⁷ ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

tuto funkci. Vymezuje kompetence v rámci školy a současně stanovuje metodické řízení v systému poradna versus škola. Pro školy vyplývá jednoznačná povinnost v rámci školních řádů vydefinovat rizikové aspekty, které ve škole nemají místo. Stejně tak je zapotřebí, aby součástí školního řádu byl i deklarován systém výchovných opatření. Tzn., jestliže dojde k porušení některého z bodů řádu, nastává nezbytné opatření. S těmito postupy jsou žáci, pedagogové i rodiče předem seznámeni a je možné tímto způsobem zamezit některým možným problémům již v zárodku. Školy oblast primární prevence rozpracovávají v rámci svých školních vzdělávacích programů. Většina z nich má zpracovaný samostatný dokument, který primární prevenci a její realizaci na škole popisuje z hlediska priorit a cílů – Minimální preventivní program.⁷⁸

„Pojem Minimální preventivní program byl poprvé použit v rámci Metodického pokynu č. j. 14514 uvedeného výše. Tento pojem je již velmi zažitý, byť jeho název může být zavádějící. Činnost škol v oblasti prevence v žádném případě nemůže být chápána jako minimální. Mnohdy je realizována s maximálním úsilím a je stejně tak i uchopována v celé šíři předmětné problematiky. Je třeba říci, že neexistuje právní závazný dokument, který školám realizaci Minimálních preventivních programů ukládá. Školy si v současné době problematiku prevence sociálně patologických jevů implementují právě do svých školních vzdělávacích programů. Stále sporným bodem problematiky spojené s návykovými látkami je testování v prostorách školy. Stávající legislativa vymezuje, za jakých podmínek testovat lze a kdo je osobou kompetentní k provádění testování. Je plně v kompetenci vedení škol (v návaznosti na souhlas zákonných zástupců), zdali k testování přistoupí či nikoliv. Je třeba ale opakovaně zdůraznit, že se nejedná o primárně preventivní aktivitu školy.“⁷⁹

Dalším důležitým dokumentem legislativní povahy, který zasahuje do oblasti primární prevence, je **„Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.“**⁸⁰ Tato stanovuje nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností (mezi něž prevence rizikového chování patří).

⁷⁸ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 15.

⁷⁹ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 15.

⁸⁰ ČESKO. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

„Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů“⁸¹ stanovuje, že metodik, který splňuje kvalifikační předpoklady, má nárok na příplatek za svou činnost.

„Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů“⁸² se zabývá problematikou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (ve vztahu k primární prevenci zejména oblast sociálního znevýhodnění).

„Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů“⁸³, která v § 2 přímo stanovuje, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů.⁸⁴

Trestně právní legislativa

Na mezinárodní úrovni mají klíčový význam tyto dohody:

- Jednotná úmluva o OPL (omamné a psychotropní látky) z roku 1961, ve znění Protokolu z roku 1972 o změnách
- Jednotné úmluvy o omamných látkách („vyhláška č. 47/1965 Sb.“⁸⁵ ve znění „sdělení č. 458/1991 Sb.“)⁸⁶
- Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971 („vyhláška č. 62/1989 Sb.“)⁸⁷
- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s OPL z roku 1988 („sdělení č. 462/1991 Sb.“)⁸⁸

⁸¹ ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

⁸² ČESKO. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73>

⁸³ ČESKO. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

⁸⁴ MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, s. 14-16.

⁸⁵ ČESKO. Vyhláška č. 47/1965 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1965-47>

⁸⁶ ČESKO. Sdělení č. 458/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-458>

⁸⁷ ČESKO. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb. o Úmluvě o psychotropních látkách. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-62>

⁸⁸ ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb. o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami. *Zákony pro lidi.cz*

Na základě přijetí těchto úmluv je formován v této oblasti i náš právní řád. Sem patří i přijetí legislativních opatření o omezení distribuce, výroby, vývozu, použití a přechovávání OPL.

„Na mezinárodní úrovni se do problematikou drog zabývá Rada Evropy prostřednictvím kooperační skupiny Pompidou Group, která vytváří platformu pro spolupráci a výměnu informací mezi evropskými ministry, státními úředníky, odborníky a jinými kvalifikovanými osobami. Cílem její činnosti je zlepšit systém sběru dat v Evropě, monitorovat nové trendy a problémy, na jejichž podkladu budou definovány akční plány, stimulovat výměnu znalostí a zkušeností mezi politiky i profesionály a podporovat komplexní řešení drogového problému na národní, regionální a místní úrovni. Stávající drogová politika EU je definována na základě příležitostí vyplývajících z Amsterdamské úmluvy, kde jsou hlavními prioritami v oblasti drogové politiky ochrana veřejného zdraví a potírání organizovaného zločinu zapojeného do nezákonného obchodu s drogami. Česká republika se svojí protidrogovou politikou hlásí mimo jiné k mezinárodním úmluvám Organizace spojených národů o drogách, k Politické deklaraci o základních principech snižování poptávky po drogách Zvláštního zasedání Valného shromáždění OSN z června 1998, k Politické deklaraci a Akčnímu plánu o mezinárodní spolupráci vedoucí k vytvoření komplexní a vyvážené strategie v rámci boje proti světovému problému drog (Komise pro narkotika OSN, březen 2009), k závěrům Dublinské konference o podobě budoucí protidrogové strategie Evropské unie – Cesta vpřed z května 2004 a k programu Světové zdravotnické organizace Zdraví pro všechny v 21. století. Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018 navazuje na cíle a opatření Protidrogové strategie Evropské unie na období 2005-2012 a Protidrogového akčního plánu Evropské unie na období 2009-2012.“⁸⁹

„Současná česká protidrogová politika je postavena na principech tzv. středního proudu drogových politik. Staví na pragmatickém a racionálním přístupu, který si stanovuje realistické a dosažitelné cíle (nikoliv cíle jako "společnost bez drog"), opírá se o 4 základní pilíře (primární prevenci, snižování rizik, léčbu a resocializaci, vymáhání práva), staví na komplexních a dlouhodobých opatřeních, usiluje o vyváženost co do uplatňování prevence a vymáhání práva, vychází ze současných a ověřených poznatků o drogách a jejich užívání

[online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-462>

⁸⁹ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

a staví na koordinovaném, interdisciplinárním a mezisektorovém přístupu k užívání drog. Tento přístup nebyl změněn ani v rámci tzv. drogových paragrafů, které byly nově kodifikovány v rámci reformy justice, ani v navazujících nově přijatých nařízeních vlády. V Československu se nezákonný obchod s drogami rozvinul po první světové válce, v letech 1920-1925, kdy se Československo stalo vzhledem ke své centrální poloze v Evropě významnou tranzitní a cílovou zemí. Tehdejší zákon považoval ilegální obchod pouze za přeštek. Značný význam z hlediska právní úpravy a regulace psychoaktivních látek pak mělo přijetí tzv. opiového zákona. Opiovým zákonem bylo dokončeno zavádění mezinárodních úmluv do československého právního řádu.

Základ trestněprávní úpravy nedovolené výroby a držení drog obdobné dnešnímu stavu obsahoval „trestní zákon č. 86/1950 Sb.“⁹⁰ Tato ustanovení pak byla jen s malými úpravami přejata do zákona „č. 140/1961 Sb. (trestní zákon)“⁹¹. Úprava, která umožňovala také postih přechovávání omamných látek pro vlastní potřebu, platila beze změny až do r. 1990, kdy zákonem „č. 175/1990 Sb.“⁹² byl odstraněn trestní postih přechovávání pro sebe. Podle novelizovaného znění muselo být přechovávání vykonáváno pro jiného. S účinností od r. 1999 novela trestního zákona („zákon č. 112/1998 Sb.“⁹³ znovu zavedla trestnost držení drogy pro vlastní potřebu. Platnost zákona „č. 140/1961 Sb.“⁹⁴ skončila až v r. 2009; od 1. 1. 2010 vstoupil v účinnost nový „trestní zákoník (z. č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů)“⁹⁵, který byl připraven v rámci reformy české justice. Došlo i ke změně tzv. drogových paragrafů.

Další právní úprava je obsažena v zákoně, který byl původně přijat v r. 1948 jako "zákon o potírání alkoholizmu č. 87/1948 Sb."⁹⁶ Ustanovení týkající se nealkoholových drog

⁹⁰ ČESKO. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>

⁹¹ ČESKO. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

⁹² ČESKO. Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-175>

⁹³ ČESKO. Zákon č. 112/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-112>

⁹⁴ ČESKO. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

⁹⁵ ČESKO. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁹⁶ ČESKO. Zákon 87/1948 Sb. o potírání alkoholizmu. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-87>

nebyla ani součástí "zákona o boji proti alkoholizmu" z r. 1962 „(z. č. 120/1962 Sb.)“⁹⁷ Teprve „zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholizmem a jinými toxikomaniemi“⁹⁸, zahrnul do jednoho zákona právní úpravu opatření vůči alkoholu a ostatním psychoaktivním látkám. Tento zákon byl nahrazen novým zákonem až v r. 2005 - jde o dosud platný „zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.“⁹⁹ Nová právní úprava vymezila mj. systémová opatření zasahující zejména do prevence a snižování škodlivých účinků užívání návykových látek, zdravotní péče a systému sociálních služeb.“¹⁰⁰

Právní legislativa a rozbor jednotlivých skutkových podstat zabývajících se toxikomanií je velice složité a obsáhlé téma. NPC popisuje přehledným a jednoduchým způsobem návykové látky a zákon, což je níže graficky znázorněno v příloze této práce.

2.4 Prevence v Olomouckém kraji

„Olomoucký kraj se rozkládá ve střední části Moravy a zasahuje i do její severní části. Celková výměra kraje 5 267 km² tvoří 6,7% z celkové rozlohy České republiky. Svou rozlohou se řadí k menším regionům, zaujímá osmé místo mezi 14 kraji v ČR. Olomoucký kraj má na severu 104 km dlouhou mezistátní hranici s Polskem, na východě sousedí s Moravskoslezským krajem, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a na západě s krajem Pardubickým. Geograficky je kraj členěn na severní hornatou část s pohořím Jeseníky s nejvyšší horou Praděd (1 492 m n. m.). Jižní část kraje je tvořena rovinatou Hanou. Územím kraje protéká řeka Morava, na jejíž hladině u Kojetína v okrese Přerov je nejnižší položený bod kraje (190 m n. m.)“¹⁰¹

⁹⁷ ČESKO. Zákon č. 120/1962 Sb. o boji proti alkoholizmu. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1962-120>

⁹⁸ ČESKO. Zákon č. 37/1989 Sb. České národní rady o ochraně před alkoholizmem a jinými toxikomaniemi. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-37>.

⁹⁹ ČESKO. Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>

¹⁰⁰ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Právní úprava drogové problematiky v ČR – vývoj. *Drogy-info.cz* [online] © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/drogy_a_zakon/zakon_pod_lupou/pravni_uprava_drogove_problematiky_v_cr_vyvoj

¹⁰¹ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

Administrativní členění kraje

„Olomoucký kraj je tvořen územím 5 okresů – Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk. Z hlediska územně-správního tvoří spolu se Zlínským krajem Region soudržnosti NUTS II – Střední Morava. Na území Olomouckého kraje bylo stanoveno 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem.“¹⁰²

„Na základě objednávky Olomouckého kraje byla v roce 2010 občanským sdružením PROADIS (Propojené adiktologické služby) zpracována studie Analýza stavu drogové scény Olomouckého kraje s cílem popsat a analyzovat drogovou scénu v jednotlivých částech kraje a stávající síť služeb a jejich cílových skupin (potenciálních) klientů.“¹⁰³

„Protidrogová prevence vychází v Olomouckém kraji ze Strategického protidrogového plánu Olomouckého kraje na období 2011–2014, který vychází z Národní strategie protidrogové politiky a snaží se postihnout zejména specifika Olomouckého kraje i jednotlivých regionů v kraji. Protidrogová politika Olomouckého kraje vychází z Národních strategických dokumentů České republiky, zejména z nejnovější Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018 (usnesení Vlády ČR č. 340 ze dne 10. 5. 2010). Dalšími významnými dokumenty, se kterými Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje úzce souvisí, jsou:

- Analýza stavu drogové scény Olomouckého kraje (Závěrečná zpráva, Praha 2010).
- Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2011 - 2014 (2010)
- Programové prohlášení Rady Olomouckého kraje pro období 2008 – 2012 (2009)
- Program rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje (2006) – poslední aktualizace tohoto dokumentu byla schválena Zastupitelstvem Olomouckého kraje dne 17. 2. 2006
- Akční plán realizace prevence kriminality Olomouckého kraje na období 2009 – 2011 (2008)¹⁰⁴

¹⁰² STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

¹⁰³ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

¹⁰⁴ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

„V Národní strategii protidrogové politiky na období 2010 až 2018 jsou v oblasti léčby, snižování rizik a následné péče a sociálního začleňování stanoveny dva strategické cíle:

I. Snižít míru problémového a intenzivního užívání drog (léčba a sociální začleňování)

II. Snižít potenciální rizika spojená s užíváním drog pro jedince společnost (snižování rizik).

Strategické cíle Strategického protidrogového plánu Olomouckého kraje jsou s těmito cíli totožné.

Protidrogová politika Olomouckého kraje je dle strategického plánu tvořena dvěma základními pilíři:

1) primární prevencí

2) oblastí snižování rizik, léčby, následné péče a sociálního začleňování.

Kromě nelegálních drog je zaměřena také na problematiku užívání alkoholu a tabáku a patologického hráčství.¹⁰⁵

„Realizace primární protidrogové prevence v Olomouckém kraji se prioritně opírá o legislativní znění jejího uzákonění, o znění příslušných národních strategií na daná léta a je vykonávána v souladu s příslušnými resortními metodikami. Na tomto základu je budována strategie krajská. Primární protidrogová prevence je v Olomouckém kraji prioritně zajišťována a koordinována resortem školství, který v protidrogové politice odpovídá především za primární prevenci užívání všech typů drog dětmi a mladými lidmi, kterou staví na výzkumem ověřených opatřeních a aktivitách. Dále odpovídá za realizaci preventivních programů ve školách a ve školských zařízeních a za financování dalších preventivních programů realizovaných státními i nestátními organizacemi. Rovněž odpovídá za profesní přípravu pedagogických pracovníků pro účinné preventivní působení při výuce, vzdělávání a při výchově dětí a mládeže. V rámci speciálního školství nese odpovědnost za zabezpečení programů včasné a krizové intervence, léčebně – výchovné péče u dětí a mladých lidí, kteří s drogami experimentují nebo je zneužívají. Realizace primární protidrogové prevence probíhá v Olomouckém kraji jak na horizontální, tak na vertikální úrovni. Horizontální úroveň představuje meziresortní koordinaci primární protidrogové prevence, dále spolupráci všech zainteresovaných složek a současně spolupráci jednotlivých úrovní vycházejících z vertikálního pojetí jejího výkonu. Na vertikální úrovni je primární

¹⁰⁵ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

protidrogová prevence vykonána v souladu s metodickou (nikoliv subordinační) hierarchií posloupností pozic:

- krajské (krajský školský koordinátor).
- oblastní (oblastní metodici prevence, v Olomouckém kraji jde o pracovníky Pedagogické psychologické poradny Olomouckého kraje – PPP OK).
- školní (školní metodici prevence).¹⁰⁶

„Jakkoliv všechny tyto složky systému plní své úkoly a jejich činnost a charakter výkonu primární protidrogové prevence jsou dány, zvláštní zmínku zaslouží vynikající výkon oblastních metodiků prevence v PPP OK. Jde o významný pilíř tohoto systému, jakýsi hlavní spojník mezi zajištěním primární protidrogové prevence ve veřejné správě a na institucionální úrovni a mezi jejím konkrétním výkonem ve školách a školských zařízeních, především s dopadem na děti, žáky a studenty. V Olomouckém kraji – jak vyplývá z dále uvedené SWOT analýzy – je síť těchto specialistů stabilní a významným způsobem přispívá ke každodennímu řešení této problematiky. Druhým – zcela svébytným - pilířem, metodicky nezávislým na resortu školství, je v oblasti realizace primární protidrogové prevence činnost nestátních neziskových organizací. Tyto nabízejí cílené programy primární protidrogové prevence, přičemž co do svého rozsahu se neomezují pouze na děti a mládež (případně jejich rodiče), ale zahrnují i zbytek veřejnosti. Školy a školská zařízení využívají jejich služeb nejčastěji v oblastech, které nejsou již schopny saturovat vlastní činností. Významným způsobem – vedle vysokého školství reprezentovaného v tomto směru v Olomouckém kraji Univerzitou Palackého v Olomouci – přispívají rovněž v problematice dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků cílenými akreditovanými studijními programy. V primární protidrogové prevenci v resortu školství pracujeme s tzv. primárními a sekundárními cílovými skupinami. Mezi primární skupiny patří: děti, mládež a pedagogové. Do sekundární skupiny řadíme: rodiče dětí a veřejnost. V primární protidrogové prevenci vystupuje v posledních letech do popředí především realizace tzv. specifické primární protidrogové prevence, přičemž její chápání je nutno opřít o výklad Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT): jde o systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet

¹⁰⁶ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

nebo omezovat nárůst jeho výskytu. V realizovaných snahách a opatřeních pak v resortu školství musí toto pojetí nalézat konkrétní podobu především ve snaze snížit co nejvíce míru experimentálního a příležitostného užívání jakýchkoliv drog a návykových látek zejména mladými lidmi. Podstata efektivní primární protidrogové prevence spočívá především v realizaci specifických preventivních aktivit (s prokázanou efektivitou). Intervence v oblasti specifické prevence musí být zaměřeny zejména na dosažení následujících změn, s nimiž počítá schválená Národní protidrogová strategie na léta 2010-2018:

- motivace k životnímu stylu bez drog.
- motivace k návratu k životnímu stylu bez drog, pokud k experimentálnímu či příležitostnému užívání drog dochází.
- posunutí zahájení experimentování s drogami (užívání drog) do vyššího věku.
- snížení míry užívání drog, pokud k experimentálnímu či příležitostnému užívání drog dochází.
- snížení rizik spojených s užíváním drog, pokud k experimentálnímu či příležitostnému užívání drog dochází.¹⁰⁷

„Na území Olomouckého kraje jsou základem sítě služeb pro uživatele provozované neziskovými organizacemi s právním statutem občanské sdružení, obecně prospěšná společnost. Rozmístění služeb odpovídá kumulaci obyvatelstva kraje v jeho jižní části. Střední a severní část kraje je osídlena řidčeji a tomu odpovídá i rozmístění služeb. Základem sítě těchto služeb jsou především kontaktní centra, kterých je v kraji celkem sedm, po jednom v každém okrese, kromě okresu Přerov, kde jsou dvě zařízení. Činnost kontaktních center je doplňována terénními programy, které jsou realizovány v každém okrese Olomouckého kraje. V rámci kraje působí několik státních pobytových léčebných zařízení zajišťujících **rezidenční léčbu**, a to nejen pro Olomoucký kraj. Jde o Psychiatrickou léčebnu Bílá Voda a Psychiatrickou léčebnu ve Šternberku. Krátkodobou léčbu zajišťuje také Vojenská nemocnice v Olomouci. **Detoxifikaci** zajišťují v Olomouci Fakultní a Vojenská nemocnice, dále ji umožňují PL Šternberk a PL Bílá Voda.“¹⁰⁸

¹⁰⁷ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

¹⁰⁸ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

V Olomouckém kraji existuje také řada nízkoprahových a poradenských center, jakož i terénní programy zaměřené na aktivní uživatele drog. Jejich kompletní seznam se nachází v příloze této práce.

Služby ambulantní léčby a resocializace

„*Ambulantní léčebnou péči* primárně v kraji zajišťují P-centrum (Poradna pro alkoholové a jiné závislosti) a Sdružení Podané ruce, o. s. (Ambulance Adiktologie). Oba programy jsou realizovány ve městě Olomouc a jsou nabízeny klientům jak z města Olomouc, tak i z přirozené spádové oblasti.

Doléčování zajišťují služby P-centrum – Doléčovací program, který zajišťuje standardní aktivity ambulantního doléčování a navíc krátkodobě poskytuje služby tzv. zvýhodněného bydlení s kapacitou 12 osob. Program je realizován v Olomouci. V Jeseníku je realizován doléčovací program občanského sdružení Darmoděj, o.s. (Doléčovací centrum Restart). V Ambulanci závislostí, která spadá pod kliniku psychiatrie Fakultní nemocnice v Olomouci, probíhá program **substituce** pro uživatele opiátů. Ostatní zařízení, deklarující poskytování služeb ambulantní léčby a poradenství, jsou psychiatrické ambulance, ať už privátní nebo spadající pod nemocnice. Tato zařízení jsou orientovaná i na jiné cílové skupiny.

Další léčebné programy

Pobytová léčba je v kraji realizována Psychiatrickou léčebnou Bílá Voda a Psychiatrickou léčebnou ve Šternberku a Střediskem sekundární prevence a léčby závislostí při Vojenské nemocnici Olomouc. V Psychiatrické léčebně Bílá Voda vzniklo postupně několik komunit, které jsou zaměřeny na střednědobou a dlouhodobou léčbu závislostí a návykového jednání.

Detoxifikace je umožňována ve Fakultní nemocnici Olomouc, Vojenské nemocnici v Olomouci a v Psychiatrických léčebnách Šternberk a Bílá Voda. Detoxikace osob pod silným vlivem alkoholu, většinou s projevy agresivity, je možná v jediné **protialkoholní a protitoxikomanické záchytné stanici** v Olomouckém kraji, která je součástí Vojenské nemocnice v Olomouci, a jejíž provoz je zajištěn finančním příspěvkem z rozpočtu Olomouckého kraje.¹⁰⁹

¹⁰⁹ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

Jiné služby

„*Program práce s klienty v konfliktu se zákonem*, Sdružení Podané ruce, o.s. poskytuje odborné adiktologické a sociální poradenství lidem, kteří jsou anebo mohou být, v souvislosti s návykovým chováním vystaveni právnímu postihu a jeho důsledkům. Služby jsou poskytovány jak osobám na svobodě obviněným ze spáchání přestupku nebo trestného činu, tak přímo na vazbě a výkonu trestu, třetí fáze je pak zaměřena na osoby, které opustily vězení.“¹¹⁰

Horizontální koordinace

„Horizontální rovina postihuje meziresortní a mezioborovou spolupráci. Do protidrogové politiky v Olomouckém kraji se postupně zapojuje řada institucí, organizací a odborníků z různých oblastí protidrogové prevence. Poradním orgánem Rady Olomouckého kraje je Komise pro prevenci kriminality a drogových závislostí, která se schází několikrát do roka.“¹¹¹

Vertikální koordinace

„Vertikální spolupráce na protidrogovém poli mapuje kvalitu vztahů mezi státem, krajem a obcemi a směřuje spíše do oblasti metodické a organizační. Spojovacím článkem mezi krajem a vládou České republiky je sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Spolupráce s ministerstvy je realizována prostřednictvím „Pracovní skupiny vertikální koordinace“, složené z Výboru zástupců resortů (zástupců ministerstev) a Výboru zástupců regionů při RVKPP (krajských protidrogových koordinátorů). Spolupráce mezi Olomouckým krajem a obcemi je vstřícná a probíhá převážně formou emailové komunikace a osobních setkání se zástupci obcí. V roce 2003 ve všech obcích s přenesenou působností Olomouckého kraje a některých dalších ustavena funkce kontaktního pracovníka pro věci drog. Opakovaně je na centrální úrovni připravován projekt zaměřený na odborné vzdělávání krajských protidrogových koordinátorů a kontaktních pracovníků pro věci drog na obcích, který však zatím nebyl realizován. Jedním z důležitých cílů v oblasti koordinace pro odcházející období je prohloubení spolupráce s obcemi Olomouckého kraje Kontaktní

¹¹⁰ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

¹¹¹ STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

pracovníci pro věci drog na obcích mají nezastupitelné postavení v systému protidrogové politiky díky komplexnímu pohledu a místním znalostem, na základě kterých mohou objektivně posuzovat potřeby regionu podle skutečného stavu drogového problému a být účinným sjednocujícím, koordinujícím, ale také progresivním a kontrolním prvkem.“¹¹²

¹¹² STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

3 Případové studie ZŠ mikroregionu Kosířsko a drogová prevence

V předchozích kapitolách byl nastíněn teoretický rámec drogové problematiky a prevence. V této kapitole se nyní pokusím výše uvedená teoretická zjištění aplikovat na konkrétní preventivní programy základních škol v mikroregionu Kosířsko a propojit tak do jisté míry teorii s praxí, to vše za pomoci tzv. kazuistické metody, tedy studia konkrétního případu, jak jej ve své knize definuje Štefan Švec a kolektiv. Ten chápe případovou studii jako „rozbor jednotlivého případu na základě kompletní písemné dokumentace, jiných zprostředkovaných informací a vlastního zkoumání.“¹¹³

Cílem této případové studie je zodpovědět výzkumnou otázku celé bakalářské práce, tedy jakým způsobem základní školy v mikroregionu Kosířsko realizují drogovou prevenci u svých žáků druhého stupně. Za tímto účelem budou analyzovány tzv. primární zdroje: jedná se o oficiální dokumenty jako je Školní vzdělávací program, Minimální preventivní program školy, Doporučené postupy při výskytu sociálně patologických jevů ve škole či Školní řád. Výzkumná otázka pak zní: jaká pozornost je věnována prevenci drogových závislostí ve školních dokumentech úplných základních škol mikroregionu Kosířsko?

3.1 Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání

Do vzdělávání v České republice byl na základě „zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školný zákon), ve znění pozdějších předpisů¹¹⁴, zaveden systém více úrovní tvorby vzdělávacích programů.

„Na státní úrovni jsou zpracovávány rámcové vzdělávací programy (RVP) pro jednotlivé obory vzdělání. Tyto programové dokumenty konkretizují obecné cíle vzdělávání, specifikují klíčové kompetence důležité pro rozvoj osobnosti žáků, vymezují věcné oblasti

¹¹³ ŠVEC, Štefan a kol. *Metodológia vied o výchove. Kvantitatívno-scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy v edukačnom výskume*, Bratislava: IRIS, 1998, s. 212.

¹¹⁴ ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

vzdělávání a jejich obsahy, charakterizují očekávané výsledky vzdělávání a stanovují rámce a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů, včetně učebních plánů.“¹¹⁵

„Na základě rámcových vzdělávacích programů a pravidel v nich stanovených si jednotlivé školy vytvářejí své realizační programové dokumenty – školní vzdělávací programy. Dosud (ke 31. 12. 2012) byly vydány rámcové vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání, pro základní vzdělávání (včetně programu pro základní školu speciální), pro 284 oborů středního vzdělávání, včetně konzervatoří, pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky a pro základní umělecké školy.“¹¹⁶

V RVP ZV se prevenci nejvíce věnuje předmět na druhém stupni Výchova ke zdraví. Po jeho absolvování si dává žák do souvislostí zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a životní perspektivu mladého člověka. Dále uplatňuje osvojené sociální dovednosti a modely chování při kontaktu se sociálně patologickými jevy ve škole i mimo ni a v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc sobě nebo druhým. Ostatní předměty se prevenci věnují jen okrajově.

3.2 Školní vzdělávací program

Jedná se o učební dokument, který si každá základní a střední škola v České republice vytváří, aby byla schopna realizovat požadavky rámcového vzdělávacího programu pro daný obor vzdělávání. Legislativně je zakotven v „zákoně číslo 561/2004 Sb. (školní zákon)¹¹⁷, kde je v § 5 následující: „Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž je podle § 3 odst. 2 vydán rámcový vzdělávací program, musí být v souladu s tímto rámcovým vzdělávacím programem; obsah vzdělávání může být ve školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva (například modulů). (2) Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků

¹¹⁵ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. Rámcové vzdělávací programy. *Nuv.cz* [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

¹¹⁶ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. Rámcové vzdělávací programy. *Nuv.cz* [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

¹¹⁷ ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje. (3) Školní vzdělávací program vydává ředitel školy nebo školského zařízení. Školní vzdělávací program ředitel školy nebo školského zařízení zveřejní na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení; do školního vzdělávacího programu může každý nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, anebo za cenu v místě obvyklou může obdržet jeho kopii. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím tím není dotčeno.¹¹⁸

3.3 Preventivní program školy a školského zařízení

„Na tvorbě a realizaci Preventivního programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování Preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP.“¹¹⁹

V Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních je uvedeno, že „preventivní program:

- a) je preventivním programem školy a školského zařízení,
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. upravovaného přílohou.
- c) vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- d) jasně definuje dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle,
- e) je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována,
- f) se přizpůsobuje kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje specifika ve školním prostředí,
- g) oddaluje nebo snižuje výskyt rizikového chování

¹¹⁸ ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

¹¹⁹ MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních: č.j. 21291/2010-28*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, s. 9.

- h) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- i) má dlouhotrvající vliv na změnu chování,
- j) pojmenovává problémy z oblasti rizikového chování dle čl. 1, odst. 1 a případné další rizikové projevy chování,
- k) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, dětem a žákům zdravotně či sociálně znevýhodněným) při ochraně jejich lidských práv,
- l) podporuje zdravý životní styl a usiluje o předávání vyvážených informací a dovedností,
- m) pokud se na realizaci podílí vnější subjekt (mimo samotnou školu), pak (je-li pro danou oblast zavedeno) doporučujeme volbu takového subjektu, který má pro danou činnost certifikaci.¹²⁰

Minimální preventivní program – „je konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy.“¹²¹

3.4 Základní školy mikroregionu Kosířsko a analýza preventivní činnosti těchto škol

„Mikroregion KOSÍŘSKO vznikl v roce 1999 na Hané vzájemnou dohodou a spoluprací devíti obcí, tvoří jej obce Lutín, Drahanovice, Slatinice, Těšetice, Hněvotín, Slatinky, Luběnice, Olšany a Ústín. Oficiální zaregistrování proběhlo koncem roku 2001 Okresním úřadem v Olomouci, kdy byl pod reg.č. 035/1101 zaregistrován svazek obcí Mikroregion KOSÍŘSKO. Téměř celý region se nachází v údolní nivě Blaty západně od Olomouce a na sever od Prostějova. Nadmořská výška se pohybuje od 220 m. n. m. v Lutíně až po 339 m. n. m. ve Lhotě pod Kosířem, část obce Drahanovice. Nejvyšším bodem

¹²⁰ MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních: č.j. 21291/2010-28*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, s. 8-9.

¹²¹ PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE. *Manuál pro tvorbu Minimálního preventivního programu*. *Prevence-praha.cz* [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/minimalni-preventivni-program/prilohy-k-manualu-mpp/58-manual-pro-tvorbu-mpp>

je Velký Kosíř s nadmořskou výškou 442 m. Mikroregion má katastrální výměru 6874 ha a žije v něm téměř 10000 obyvatel. Všechny obce mikroregionu patří pod správu Olomouckého kraje.¹²²

Již v úvodu jsem zmínil důvody, které hrály roli v rozhodnutí zaměřit se na základní školy v daném mikroregionu. Zaměřil jsem se na úplné základní školy poskytující vzdělání žákům od 1. až do 9. ročníku. Jedná se o základní školu v Lutíně, Hněvotíně, Slatinicích, Těšeticích a Olšanech. Základní škola je i v obci Drahanovice, kde je však pouze první stupeň. V obci Luběnice, Ústín a Slatinky se žádná škola nenachází.

Následující kapitola analyzuje jednotlivé základní školy a jejich preventivní činnost v oblasti návykových látek.

3.4.1 Základní škola a Mateřská škola Lutín

„Základní škola Lutín příspěvková organizace je středně velká, plně organizovaná škola se školní družinou a školní jídelnou, mateřskou školou se školní jídelnou. Mateřská škola (dále MŠ) je na odloučeném pracovišti uprostřed nového sídliště v Lutíně Školu navštěvuje okolo 300 žáků především z Lutína a Třebčína, zhruba 20% tvoří dojíždějící žáci z okolních obcí, tj. Lípy, Slatinky, Slatinice, Hněvotín a Luběnice. Na prvním i na druhém stupni je zpravidla po jedné nebo dvou třídách v ročníku. Kapacita školy je 470 žáků, kapacita MŠ je 180 dětí.“¹²³ „Základní škola vzdělává žáky 1. – 9. ročníku. Důraz je kladen na poskytování kvalitních základů všeobecného vzdělání a všestranný rozvoj osobnosti žáka s cílem připravit jej k dalšímu studium ve středních školách a vybavit potřebnými klíčovými kompetencemi i znalostmi. V souladu s aktuálními trendy škola podporuje výuku cizích jazyků a informatiky, environmentální výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu a cílevědomě se zaměřuje na efektivní využívání volného času. První cizí jazyk (anglický) je zařazen od 3. ročníku, druhý cizí jazyk (německý) je nabízen formou volitelného předmětu od 7. ročníku. Škola vytváří vhodné podmínky pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením i žáků s určitým nadáním či talentem. Výchovně vzdělávací činnost zajišťuje plně kvalifikovaný pedagogický sbor.“¹²⁴ „Výuka probíhá podle Školního vzdělávacího programu

¹²² MIKROREGION KOSÍŘSKO. *Kosirsko.cz* [online]. © 2014 Mikroregion Kosířsko [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.kosirsko.cz/mikroregion_kosirsko

¹²³ ZŠ a MŠ Lutín. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ZŠ Lutín 2.* interní materiál. 2011.

¹²⁴ ZŠ a MŠ Lutín. *Základní škola Lutín* [online]. © 2014 ZŠ a MŠ Lutín, p. o. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zs.lutin.cz/category/dokumenty/inspekci-zpravy>

pro základní vzdělávání (dále „ŠVP ZV“) zpracovaného podle Rámcové vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále „RVP ZV). Nastavené vzdělávací strategie vedou k získávání a osvojování potřebných dovedností a vědomostí, k formování klíčových kompetencí i rozvoji funkčních gramotností žáků. Učební plán realizovaného vzdělávacího programu koresponduje s požadavky učebního plánu RVP ZV. Zajímavá a pestrá nabídka zájmových útvarů vytváří velmi dobré podmínky pro účelné využití volného času žáků. Vzdělávací možnosti školy doplňují krátkodobé i dlouhodobé projekty, exkurze, besedy, organizování nebo návštěvy kulturně společenských akcí, žáci se zúčastňují vědomostních a sportovních soutěží a olympiád.“¹²⁵ „Standardní činnosti v oblasti školního poradenství zabezpečuje škola prostřednictvím kvalifikovaného výchovného poradce a školní metodičky prevence ve spolupráci se všemi pedagogickými pracovníky, školskými poradenskými zařízeními a zákonnými zástupci žáků. Poradenské služby jsou vhodně zaměřeny zejména na kariérové poradenství, koordinační činnosti v oblasti rizikového chování, péči o žáky se SVP a spolupráci se školskými poradenskými zařízeními. Preventivní strategie zaměřená na předcházení rizikovému chování včetně šikany vychází z funkčně zpracovaného minimálního preventivního programu (dále „MPP“), který stanovuje základní postupy a činnosti v této oblasti, tematika prevence je přirozenou součástí výuky. K účinné prevenci přispívá i zapojení žáků do školních a mimoškolních aktivit zaměřených zejména na zdravý životní styl. Dílčí ojedinělé negativní projevy žáků (např. v jednom případě podezření na šikanu a ublížení na zdraví, krádež, neomluvená absence) byly operativně řešeny ve spolupráci s jejich zákonnými zástupci. Ve škole je vytvořen i žákovský školní parlament sestavený ze zástupců třídních kolektivů, který řeší s vedením školy různé problémy v rámci chodu školy. V případě potřeby vyjádřit svůj názor anonymně mohou žáci využívat schránku důvěry.“¹²⁶

Minimální preventivní program na Základní škole v Lutíně vychází stejně jako u všech ostatních posuzovaných škol z pokynu MŠMT ČR, č.j.:1454/2000-51¹²⁷, který do prevence sociopatologických jevů zařazuje konzumaci drog včetně alkoholu, kouření, kriminalitu,

¹²⁵ ZŠ a MŠ Lutín. *Základní škola Lutín* [online]. © 2014 ZŠ a MŠ Lutín, p. o. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zs.lutin.cz/category/dokumenty/inspekci-zpravy>

¹²⁶ ZŠ a MŠ Lutín. *Základní škola Lutín* [online]. © 2014 ZŠ a MŠ Lutín, p. o. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zs.lutin.cz/category/dokumenty/inspekci-zpravy>

¹²⁷ MŠMT ČR. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů: Čj.: 14514/2000-51. Praha, 2000.* Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/7253?highlightWords=prevenci+soci%C3%A1ln%C4%9B+patologick%C3%BDch+jev%C5%AF>

virtuální drogy a gambling, záškoláctví, šikanování a jiné násilí, rasismus, xenofobii, intoleranci, antisemitismus. „Cílem minimálního preventivního programu je ve spolupráci s rodiči formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, je schopna vážit si svého zdraví, umí nakládat se svým volným časem a má osvojené základní sociální dovednosti.“¹²⁸ V lutínské škole je základním principem preventivní strategie osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu, prevence a rozvoj dovedností, které vedou u dětí a mládeže k odmítání všech druhů sebedestruktivního chování, projevů agresivity a porušování zákona. Za realizaci Minimálního preventivního programu zde zodpovídá koordinátor prevence snažící se koordinovat práci jednotlivých učitelů a podílet se na analýze současného stavu a zároveň na řešení jednotlivých problémů. Koordinátor prevence v rámci své činnosti informuje vedení školy o průběhu naplňování Minimálního preventivního programu a spolu s ním pravidelně vyhodnocuje aktuální situaci ve škole.

Vzhledem k tomu, že jsem se v e své práci zaměřil na druhý stupeň základní školy, při provádění analýzy minimálního preventivního programu jsem tedy na škole v Lutíně zjistil, že zde považují práci na druhém stupni jako velmi náročnou na koordinaci. Důležité je, aby byla v rámci výuky probrána všechna témata, ale zároveň nedocházelo k jejich překrývání a přesytení žáků informacemi. S tématy z oblasti prevence se pracuje v předmětech jako je výchova k občanství, výchova ke zdraví, český jazyk a literatura, dějepis přírodopis, chemie. K práci s tématy je zde využíváno metod výkladu, samostatné práce, práce s médii, práce ve skupině, hraní scének, besed a přednášek.

Předmětná škola se v průběhu celého školního roku účastní velkého množství školních aktivit, kdy je kupříkladu zapojena do operačního programu EU s názvem „Vzdělávání pro konkurenceschopnost“, název projektu je „Škola pro život“. Dále pak je zde realizována výuka hry na klavír, flétnu, klávesy a kytaru. Samozřejmostí jsou třídní školní výlety, účast žáků na sportovních a vědomostních soutěžích, reprezentace školy a obce na okresních, krajských, oblastních a celostátních kolech soutěží, také akce v rámci projektu „Člověk v tísní“ pod názvem „Příběhy bezpráví“ a rovněž pořádání kulturních a společenských akcí, spolupráce se SRPŠ a Obcí Lutín.

¹²⁸ ZŠ a MŠ Lutín. *Minimální preventivní program: Pro školní rok 2013–2014 Základní škola a Mateřská škola Lutín příspěvková organizace*. Interní materiál. 2013.

V Minimálním preventivním programu jsou uvedeny rovněž následující úkoly a činnost učitelů a jiných pedagogických pracovníků:

- „posílení úlohy učitelů v oblasti tvorby pozitivního sociálního klimatu; včasná diagnostika a intervence při riziku vzniku sociálně patologických jevů a kooperace s odborníky při jejich řešení; zejména spolupráce s výchovným poradcem a třídními učiteli
- věnování dostatečné pozornosti problematickým skupinám žáků nebo jednotlivcům; odhalování projevů asociálního chování mezi žáky; obzvláštní důraz na prevenci šikany
- v rámci prevence kouření je třeba žákům poskytnout co největší množství informací
- předcházení záškoláctví pečlivým sledováním opakujících se i krátkodobých absencí žáků
- sebevzdělávání učitelů v metodikách preventivní výchovy a vedení k zdravému životnímu stylu v souladu s Národními vzdělávacími osnovami pro oblast prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže
- shromažďování a zpřístupňování materiálů pro pedagogický sbor
- aktivní zapojení vedení školy i kolegů do tohoto programu“¹²⁹

Jsou zde uvedeny tyto aktivity pro žáky:

- „výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních; vytváření eticky hodnotných postojů a způsobů chování
- zaměření pozornosti na projekty prevence drogových závislostí, konzumace alkoholu, vandalismu, rasismu, násilí, komerčního sexuálního zneužívání apod.
- věnování zvýšené pozornosti prevenci možného vzniku závislosti na nikotinu a dalších návykových látkách; osvěta v rámci hodin VO, VZ a dále i třídnických hodin
- znalosti a dovednosti vedoucí k rozvíjení a dodržování správné životosprávy; dostatečná informovanost o poruchách příjmu potravy, mentální anorexii a bulimii
- účast na akcích zaměřených na prezentaci národnostních menšin; problematika rasismu a xenofobie.

¹²⁹ ZŠ a MŠ Lutín. *Minimální preventivní program: Pro školní rok 2013–2014 Základní škola a Mateřská škola Lutín příspěvková organizace*. Interní materiál. 2013.

- navozování příznivého společenského klimatu ve třídních kolektivech formou organizování výletů, exkurzí, lyžařského výcvikového kurzu, školy v přírodě atd.
- organizování akcí za účelem osvěžení klimatu ve škole, zpříjemnění školní výuky, prezentace dovedností a schopností žáků
- účast žáků na vědomostních, sportovních a jiných soutěžích
- vedení žáků k ekologicky uvědomělému smýšlení¹³⁰

Minimální preventivní program a jeho cíle

„Žáci opouštějící devátý ročník si budou vědomi:

- možného nebezpečí, kterému se užíváním návykových látek vystavují
- dopadem těchto návyků a látek na lidský organizmus
- možností pomoci – kam se obrátit a jak postupovat v případě, že se právě závislost na návykových látkách stala součástí jejich života; jak se bránit různým formám násilí
- orientace v základních právních normách; základní právní povědomí
- principů zdravé životosprávy a udržení zdravého životního stylu
- zodpovědnosti spojené se sexuálním životem
- své role ve společnosti¹³¹

Jako zásadní informaci, kterou jsem při rozhovorech se školním koordinátorem prevence na této základní škole získal je, že nepovažuje minimální preventivní program v dané podobě za definitivní, neboť každý školní rok přináší nové podněty. Na základě těchto zkušeností je zde hledána co nejefektivnější cesta vedoucí ke zkvalitnění vlivu na žáky. Za velmi důležitou oblast je zde také považováno prohlubování komunikačních dovedností mezi učitelem, rodiči a žákem. Dále pak posilování sebevědomí, sebeúcty a vzájemné úcty při řešení konfliktů, překonávání překážek, a smysluplné využívání volného času. Škola také nabízí cyklus besed v rámci programu prevence před sociálně patologickými jevy a velké množství volnočasových aktivit pro své žáky. Žák i pod vedením učitelky českého jazyka a občanské výchovy vydávají školní časopis Školníček.

Za důležitou považuji také zmínku o školním řádu, který se o oblasti prevence zmiňuje ve své

¹³⁰ ZŠ a MŠ Lutín. *Minimální preventivní program: Pro školní rok 2013–2014 Základní škola a Mateřská škola Lutín příspěvková organizace*. Interní materiál. 2013.

¹³¹ ZŠ a MŠ Lutín. *Minimální preventivní program: Pro školní rok 2013–2014 Základní škola a Mateřská škola Lutín příspěvková organizace*. Interní materiál. 2013.

kapitole Ochrana před sociálně patologickými jevy takto:

- „Všichni pedagogičtí pracovníci, zejména školní metodik prevence, průběžně sledují konkrétní podmínky a situaci ve škole z hlediska výskytu sociálně patologických jevů, uplatňují různé formy a metody umožňující včasné zachycení ohrožených žáků.
- Školní metodik prevence zajišťuje spolupráci s rodiči v oblasti prevence, informuje je o preventivním programu školy a dalších aktivitách. Školní metodik prevence spolupracuje s výchovným poradcem školy a na základě pověření ředitele školy s dalšími institucemi na sociálně právní ochranu dětí a mládeže.
- Žáci školy mají přísný zákaz nošení, držení, distribuce a užívání návykových látek v areálu školy. Porušení tohoto zákazu se bere jako hrubé porušení školního řádu. Ředitel školy využije všech možností daných mu příslušným zákonem včetně možnosti dát podnět k zahájení trestního stíhání osob, které se na porušení tohoto zákazu podílely.
- Ředitel školy nebo jím pověřený pracovník bude na základě souhlasu zákonného zástupce provádět testy pomocí detekčních sad u žáků podezřelých z užití omamných látek. O průběhu zkoušky provede zápis za přítomnosti svědků a o výsledku zkoušky bude informovat zákonné zástupce žáka. Při pozitivním výsledku zkoušky oznámí tuto skutečnost také Policii ČR a zároveň zákonné zástupce seznámí s možností odborné pomoci.“¹³²

Za slabou stránku považují, že se ve Školním vzdělávacím programu vůbec nehovoří o prevenci, potažmo o drogové prevenci. A to i přes zmínku ve školním řádu, že speciální pozornost bude věnována ochraně před návykovými látkami.

3.4.2 Základní škola a Mateřská škola Hněvotín

„Základní škola Hněvotín je obecní škola. Je primárně určena k poskytování výchovy a vzdělávání žáků v ZŠ a pro žáky se zdravotním postižením. Hlavním úkolem je připravit žáky pro další vzdělávání na středních školách, středních odborných učilištích a učilištích nejružnějšího zaměření a celkové uplatnění v profesním i osobním životě. Stejně jako na ostatních školách je kladen důraz na všestranný rozvoj osobnosti žáka s ohledem na jeho

¹³² ZŠ a MŠ Lutín. *Školní řád pro školní rok 2013/2014*. [online]. © 2014 ZŠ a MŠ Lutín, p. o. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zs.lutin.cz/ms/skolni-rad.php>

individuální schopnosti. Na utváření klíčových kompetencí se podílí 9 vzdělávacích oblastí s jednotlivými vzdělávacími obory. Realizace výuky probíhá v konkrétních vyučovacích předmětech, které respektují cílová zaměření, očekávané kompetence a učivo všech vzdělávacích oborů. Výuka v jednotlivých vyučovacích předmětech ve svém souhrnu směřuje k očekávaným výstupům vzdělávacích oblastí a tedy i k naplnění klíčových kompetencí stanovených v RVP. Součástí programu školy je také péče o žáky s kombinovaným postižením, kteří v případě potřeby pracují podle individuálního vzdělávacího plánu. Kvalitu a odpovídající nastavení IVP pravidelně monitorují odborníci Speciálně pedagogického centra nebo Pedagogicko psychologické poradny (dále PPP) v Olomouci.

Základní škola Hněvotín je otevřenou školou, která ve své činnosti naplňuje principy demokracie, rovnoprávnosti, individuálního přístupu i kooperace a je otevřená všem dětem, rodičům i veřejnosti. Poskytuje vyvážené a kvalitní všeobecné vzdělání, buduje u žáků předpoklady ke studiu na středních školách, směřuje volbu jejich budoucí profese a rozvíjí jejich osobní i občanské kvality v nejvyšší možné míře.¹³³

Prevenčí se na předmětné škole zabývají všechny zásadní dokumenty. Ve **Školním vzdělávacím programu** je uvedeno, že koordinaci preventivních aktivit zajišťuje pověřený metodik prevence a také to, že má škola zpracovány Preventivní strategii. Preventivní aktivity jsou buď součástí výuky nebo jsou koncipovány jako samostatné výukové bloky či akce.

V souladu s platnou legislativou byl pro školní rok 2012/2013 vypracován nový **Minimální preventivní program**. Při rozhovorech s preventistkou rizikového chování mě zaujalo, že při naplňování vzniku Minimálního preventivního programu měli stěžejní úlohu třídní učitelé. Každý z nich vypracoval pro svoji třídu preventivní program, který byl realizován zejména v třídnických hodinách. Škola při jeho naplňování spolupracovala také s odbornými institucemi a využila nabídky primárně preventivních programů občanského sdružení Resocia pro žáky 1. i 2. stupně.

Na škole byly rovněž realizovány Šablony Prevence rizikového chování, jejichž poskytovatelem bylo Sdružení D a byli do nich zapojeni žáci 4. - 9. ročníku. Probíhaly ve spolupráci lektorů Sdružení D a třídních učitelů. Škola úzce spolupracuje s Pedagogicko psychologickou poradnou Olomouc.

¹³³ ZŠ a MŠ Hněvotín. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s LMP (lehké mentální postižení) v ZŠ Hněvotín*. [online]. © 1928-2014 ZŠ a MŠ Hněvotín [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.skolahnevotin.cz/index.php?get=zs&p=dokumenty>

Třídní učitelé ve spolupráci s metodikem prevence zachycovali znaky chování žáků, které se jevíly z hlediska prevence rizikového chování jako nebezpečné a bezodkladně je řešili.

K zachycení varovných signálů sloužily dotazníky řešící šikanu a třídní klima. Problémové chování žáků bylo konzultováno ve spolupráci s jejich rodiči a již zmiňovanou PPP Olomouc. „Škola pro děti připravila řadu programů a akcí, které Minimální preventivní program podporovaly. Jednalo se zejména o akce Noc ve škole, tzv. Dílny s rodiči, jejichž cílem bylo zapojit rodiče do chodu školy a Školu v přírodě pro žáky 1., 2. a 5. ročníku na Horní Bečvě. Žáci 3. a 4. třídy se v rámci podpory environmentální výchovy zúčastnili Týdne ekologické výchovy ve Sluňákově. Žáci 4. a 5. ročníku absolvovali výuku dopravní výchovy na dopravním hřišti v Olomouci.“¹³⁴ Pro pedagogy školy byla do MPP zapracována charakteristika jednotlivých typů rizikového chování i s postupy, jak se v případě jejich výskytu ve škole zachovat. S novými poznatky z oblasti rizikového chování byli pedagogové seznámeni na pedagogických radách.

Konkrétně o návykových látkách se hovoří **ve Školním řádu školy**, kde je uvedeno:

„Všem osobám je v prostorách školy zakázáno užívat návykové látky, ve škole s nimi manipulovat. To neplatí pro případy, kdy osoba užívá návykové látky v rámci léčebného procesu, který jí byl stanoven zdravotnickým zařízením.

- Požívání omamných a psychotropních látek (OPL) osobami mladšími 18 let je v České republice považováno za nebezpečné chování. Každý, kdo se ho dopouští, má nárok na pomoc orgánů sociálně-právní ochrany dětí. V případě, kdy se škola o takovém chování dozví, bude tuto skutečnost hlásit zákonnému zástupci žáka.
- Škola je povinna oznámit orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že žák požívá návykové látky. Distribuce dle § 187 trestního zákona a šíření OPL dle § 188 trestního zákona je v ČR zakázána a takové jednání je trestným činem nebo proviněním. Škola je povinna v takovém případě takový trestný čin překazít a učinit tak v každém případě včasným oznámením věci policejnímu orgánu.
- V případě výskytu látky, u níž je podezření, že se jedná o omamnou a psychotropní látku v prostorách školy, nebo v případě přechovávání takové látky žákem, bude škola

¹³⁴ ZŠ a MŠ Hněvotín. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s LMP (lehké mentální postižení) v ZŠ Hněvotín*. [online]. © 1928-2014 ZŠ a MŠ Hněvotín [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.skolahnevotin.cz/index.php?get=zs&p=dokumenty>

postupovat stejně, jako když se o takovém jednání dozví, tedy oznámí uvedenou skutečnost zákonnému zástupci žáka.

- Je zakázáno nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy. Porušení tohoto ustanovení bude klasifikováno jako hrubý přestupek a budou z něj vyvozeny patřičné sankce.¹³⁵

Základní škola v Hněvotíně na první pohled působí v oblasti prevence komplexně a zmínka o prevenci je uvedena jak v MPP, tak i v ŠVP a konkrétně o návykových látkách je nejvíce hovořeno ve Školním řádu. Škola se také snaží spolupracovat s rodiči: v květnu 2013 byli zákonní zástupci žáků školy vyzváni k vyplnění anonymních dotazníků týkajících se vztahů (v souvislosti se školou), výchovy a vzdělání a také zázemí školy. Rozdáno bylo 120 dotazníků, zpět škola obdržela 64 dotazníků. Vyjádřit se ke škole využilo 53,3% zákonných zástupců dětí. Škola organizuje tyto zájmové kroužky: Keramika, Výuka hry na klavír a Mažoretky. Soukromá agentura RYTMIK, s.r.o. zajistila kroužek aerobiku a anglického jazyka.

Jako pochybení bych uvedl, že je ve školním řádu z roku 2013 zmíněn § 187 dle trestního zákona a to i přes to, že trestní zákon již několik let neplatí a byl nahrazen trestním zákoníkem.

3.4.3 Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova

„Jedná se o plně organizovanou základní školu s 1. až 9. postupným ročníkem a průměrným počtem 13 žáků na třídu. Hlavním cílem je prostřednictvím moderních metod výuky poskytovat kvalitní vzdělávání všem žákům s ohledem na jejich individuální schopnosti. V hodinách jsou využívány prvky tvořivé školy, kooperativní vyučování a individuální přístup. Nadaní a talentovaní žáci jsou podporováni v účasti v celé řadě soutěží a olympiád a je jim tak umožňováno využívat a zdokonalovat jejich potenciál. Od 3. ročníku se žáci začínají učit první cizí jazyk – angličtinu, která se postupně stává naší "druhou mateřštinou". Od 7. ročníku je zde vyučována němčina jako druhý cizí jazyk. Svůj volný čas mohou žáci trávit v některém z řady zájmových útvarů, které bezplatně nabízeny. Žáci mají k dispozici nové víceúčelové hřiště s kvalitním povrchem, tělocvičnu, počítačovou učebnu se 17 počítači

¹³⁵ ZŠ a MŠ Hněvotín. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s LMP (lehké mentální postižení) v ZŠ Hněvotín*. [online]. © 1928-2014 ZŠ a MŠ Hněvotín [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.skolahnevotin.cz/index.php?get=zs&p=dokumenty>

s připojením na internet a velmi dobře vybavené dílny. Ve čtyřech třídách jsou nainstalovány interaktivní tabule. Výsledky práce školy jsou ovlivňovány mimo jiné i intenzitou spolupráce s našimi hlavními partnery. Vynikající a neocenitelná je spolupráce se zřizovatelem Obec Olšany u Prostějova, který finančně podporuje úspěšnou činnost školy. Významným partnerem je Sdružení rodičů a přátel dětí školy, které financuje a organizuje řadu akcí pro žáky a děti z mateřské školy. Školská rada s kvalitním personálním obsazením nám schvaluje základní dokumenty a sleduje změny ve školním vzdělávacím programu. V zájmu vstřícného přístupu k rodičům žáků školy, je poskytována možnost pravidelných konzultací v odpoledních hodinách s ohledem na jejich pracovní dobu. Také školní webové stránky poskytují svým návštěvníkům aktuální informace o tom, co se ve škole děje.

Základním cílem školy je poskytovat žákům kvalitní základy všeobecného vzdělání a vytvořit podmínky pro další vzdělávání, komunikaci mezi lidmi a uplatnění v životě. Je zde snaha rozvíjet osobnost každého žáka, aby byl schopen myslet samostatně, svobodně se rozhodovat a projevat se jako demokratický občan, to vše v souladu s obecně uznávanými životními a mravními hodnotami. Škola využívá efektivních způsobů výuky, jako jsou projektové a kooperativní vyučování. Výchovně vzdělávací proces je dále podporován nabídkou zájmových činností.

V rámci prevence sociálně patologických jevů ve škole pracuje metodik prevence, který je vyškolený v oblasti drogové problematiky, šikany a jiných sociálně patologických jevů. Je žákům kdykoli k dispozici. Spolupracuje s třídními učiteli. Prevence je zařazena do některých vyučovacích předmětů, na prvním stupni do předmětů Prvouka a Přírodověda, a na druhém stupni především do předmětů Výchova k občanství a Výchova ke zdraví. Žáci také mohou využít schránky důvěry. V oblasti prevence je také důležité využívání volného času. Ve škole se žáci mohou zapojit do práce zájmových kroužků a rozvíjet své schopnosti a zájmy v rámci mimotřídní činnosti ve školní družině. V případě potřeby mohou zákonní zástupci žáků a učitelé využívat služeb pedagogicko-psychologické poradny. Péče a poradenská činnost je zabezpečena speciálními pedagogy, psychology a jinými odborníky, kteří dítě vyšetří a diagnostikují. V případě potřeby mohou zákonní zástupci a žáci spolupracovat a konzultovat své problémy s výchovným poradcem a metodikem prevence.¹³⁶

¹³⁶ ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. © 2014 © ONESOFT. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.zsolsany.cz/dokumenty/svp_skola.pdf

Omamné látky jsou zmíněny i ve školním řádu, kde je uvedeno, že „vnášení, držení, distribuce a zneužívání omamných a psychotropních látek je v prostorách školy a při akcích pořádaných školou přísně zakázáno. Výjimku tvoří léky předepsané lékařem, které žák nezbytně potřebuje. Porušení tohoto zákazu bude klasifikováno jako hrubý přestupek. V této souvislosti využije ředitelka školy všech možností daných jí příslušnými zákony včetně možnosti dát podnět k zahájení trestního stíhání osob, které se na porušení tohoto zákazu podílely. Ředitelka školy nebo jí pověřený pracovník bude informovat zákonné zástupce žáků, u nichž bylo zjištěno porušení tohoto zákazu, o zjištěních v tomto směru, a zároveň je seznámí s možnostmi odborné pomoci.“¹³⁷ „Všichni pedagogičtí pracovníci věnují v průběhu celého vyučovacího procesu pozornost všem odchylkám chování žáků od běžného normálu. Mohou být jedním ze symptomů počínající závislosti na návykových látkách.“¹³⁸

Základní škola v Olšanech u Prostějova se prezentuje v rámci drogové prevence spíše volnočasovými akcemi a úzkou spoluprací s rodiči. K nejvýznamnějším aktivitám patří: Soutěž v recitaci, čtení a dramatizaci, pěvecká soutěž (účast v okresním kole "O hanáckého kohóta"), výtvarné soutěže, účast na dopravní soutěži v Prostějově, vědomostní soutěže, taneční soutěž. Ve sportovní oblasti pořádá závody na koloběžkách a kolečkových bruslích, ledovou bruslařskou soutěž, Pohár starostů – soutěž škol regionu, školní turnaje ve florbalu, odbíjené, košíkové, softtenisu, nohejbalu dvojic, vybíjené smíšených družstev. Žáci školy absolvují také velké množství zájezdů a výletů, jako např. turistický výlet k prameni řeky Blaty, návštěvy výstav v Olomouci a Prostějově, divadelních představení pro 1. a 2. stupeň, návštěvy Lanového centra v Olomouci, školní výlety a exkurze (Kroměříž, Bouzov a Javoříčko, Bařův kanál, PVE Dlouhé Stráně a Praděd, Moravský kras ...).

Tato jediná škola z mikroregionu Kosířsko spadá pod město Prostějov, všechny ostatní pod Olomouc.

3.4.4 Základní škola a Mateřská škola Slatinice

„ZŠ Slatinice je plně organizovanou školou, kterou navštěvují žáci nejen ze Slatinic, ale i z Třebčína, Lip, Slatinek, Lutína, Luběnic a několik žáků dojíždí až z Olomouce, kam

¹³⁷ ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova. *Školní řád: Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova* [online]. © 2014 © ONESOFT. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.zsolsany.cz/dokumenty/skolni_rad.pdf

¹³⁸ ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova. *Školní řád: Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova* [online]. © 2014 © ONESOFT. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.zsolsany.cz/dokumenty/skolni_rad.pdf

se v průběhu školní docházky přestěhovali. Vzdělávání probíhá ve dvou budovách. V jedné se nacházejí učebny 1. a 2. třídy, nově zrekonstruované místnosti pro dvě oddělení školní družiny a vlastní stravovna školy. Ve školním roce 2013/14 zde bude z důvodu přestavby MŠ vzhledem k potřebě navýšení její kapacity umístěno i oddělení předškoláků. V hlavní budově školy pak najdeme ředitelnu, 3. - 9. třídu, cvičnou kuchyňku, školní knihovnu, moderně vybavenou počítačovou učebnu s 20 počítači, keramickou dílnu s vlastní vypalovací pecí a hrnčířským kruhem. Pro potřeby současného moderního způsobu výuky jsou také všechny třídy obou budov vybaveny počítači s přístupem na internet a šest tříd i interaktivními tabulemi. Škola sice nemá vlastní tělocvičnu, ale pro výuku tělesné výchovy využívá prostory zrekonstruované sokolovny, nové školní hřiště s umělým trávníkem a hřiště pro plážový volejbal. Cílem školy je poskytnout všem žákům kvalitní základní vzdělání. Individuální péče je věnována nadaným žákům, účastníme se různých soutěží (Matematický klokan, Pythagoriáda, Astronomická olympiáda, Olympiáda v českém jazyce, Konverzační soutěž v anglickém jazyce, First Lego League aj.). Žáci, kteří postoupí do okresních a krajských kol, se často i zde umísťují na předních místech. V Astronomické olympiádě se dokonce již několikrát probojovali až do kola republikového. Současně se učitelé také věnují i žákům se vzdělávacími obtížemi jak individuální péčí v hodinách, tak i v kroužcích reedukace, individuální logopedické péče či formou doučování. Škola se také stará o rozvoj mimoškolních aktivit svých žáků. Děti mohou získávat nebo zdokonalovat své schopnosti a dovednosti v řadě zájmových kroužků, např. dramatickém, šachovém, robotiky, keramiky, orientálních tanců aj. Mnoho žáků také „prošlo“ školním folklorním souborem Malá Hanačka, který již oslavil 60 let svého trvání.“¹³⁹ Škola je úplná s devíti postupnými ročníky, má kapacitu 300 žáků, v posledních letech se počet žáků pohybuje okolo 140. Při řešení problémů kázně i prospěchu škola spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou. V oblasti prevence sociálně patologických jevů vyvíjí škola spolupráci s Protidrogovým centrem i několika poradnami zaměřenými na tuto problematiku.

Mezi priority uplatňované v rámci minimálního preventivního programu v oblasti patologických jevů patří:

„1. Osvěta učitelů (pedagogických pracovníků)

a) vytváření dovedností v sociální komunikaci, ve zvládnání stresových situací

¹³⁹ ZŠ a MŠ Slatinice. *ZŠ a MŠ Slatinice* [online]. © 2011 Základní škola a Mateřská škola Slatinice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.zsslatinice.cz/zakladni-skola/>

2. Osvěta rodičů

- a) v oblasti šikany a návykových látek
- b) v oblasti právní výchovy

3. Osvěta žáků

- a) Kdo to je a co dělá „Kurátor pro mládež“ 6. třída
- b) Rizika internetu – „surfuj bezpečně“ 7. třída
- c) Závislosti, právní vědomí 8. třída
- d) Právní vědomí u dospívajících 9. třída
- e) Naše třída – naše parta 6. třída
- f) Multikulturalita 7. a 8. třída
- g) Závislost jako nemoc (drogy) 9. třída
- h) Co nás čeká v Malém Tibetu (workshop) 6. – 9. třída¹⁴⁰

V rámci třídnických hodin proběhly besedy se žáky na téma patologických jevů a také v předmětech Občanská výchova, Rodinná výchova, Výtvarná výchova, Chemie, Přírodopis, byly jednotlivé bloky zaměřeny na patologické jevy.

Školní řád školy zmiňuje v kapitole Ochrana před sociálně patologickými jevy, že „všichni pedagogičtí pracovníci, zejména školní metodik prevence a výchovný poradce, průběžně sledují konkrétní podmínky a situaci ve škole z hlediska výskytu sociálně patologických jevů, uplatňují různé formy a metody umožňující včasné zachycení ohrožených žáků. Školní metodik prevence a výchovný poradce zajišťují spolupráci s rodiči v oblasti prevence, informují je o preventivním programu školy a dalších aktivitách. Školní metodik prevence a výchovný poradce spolupracují na základě pověření ředitele školy s dalšími institucemi na sociálně právní ochranu dětí a mládeže. Žáci školy mají přísný zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy. Porušení tohoto zákazu je hrubým porušením školního řádu. Ředitel školy využije všech možností daných mu příslušným zákonem včetně možnosti dát podnět k zahájení trestního stíhání osob, které se na porušení tohoto zákazu podílely. Ředitel školy nebo jím pověřený pracovník bude informovat zákonné zástupce žáků, u nichž bylo zjištěno porušení tohoto zákazu, o zjištěních a zároveň je seznámí s možností odborné pomoci. Projevy šikanování mezi žáky, tj. násilí,

¹⁴⁰ ZŠ a MŠ Slatinice. *ZŠ a MŠ Slatinice* [online]. © 2011 Základní škola a Mateřská škola Slatinice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.zsslatinice.cz/zakladni-skola/>

omezování osobní svobody, ponižování apod., kterých by se dopouštěli jednotliví žáci nebo skupiny žáků vůči jiným žákům nebo skupinám (zejména v situacích, kdy jsou takto postižení žáci mladší a slabší), jsou v prostorách školy a při školních akcích přísně zakázány a jsou považovány za hrubý přestupek proti řádu školy. Podle okolností ředitel školy uváží možnost dalšího postihu žáků, kteří tento zákaz přestoupí, a bude o svých zjištěních informovat jejich zákonné zástupce. Pedagogičtí pracovníci dbají, aby etická a právní výchova, výchova ke zdravému životnímu stylu a preventivní výchova byla vyučována v souladu se školním vzdělávacím programem. Pedagogičtí pracovníci jsou povinni v souladu s pracovním řádem vykonávat kvalitní dohled nad žáky o přestávkách, před začátkem vyučování, po jeho skončení, a to hlavně v prostorách, kde by k sociálně patologickým jevům mohlo docházet.“¹⁴¹

Základní škola ve Slatinicích pracuje s pojmem patologické jevy ve všech svých stěžejních dokumentech, jako je Školní vzdělávací program, Minimální preventivní program i Školní řád. Za důležité považují uvést, že má mimo jiné ve svém MPP uvedeno, že jako prioritní považují osvětu rodičů i žáků v rámci drogové prevence.

3.4.5 Základní škola a Mateřská škola Těšetice

„Základní škola Těšetice je úplná ZŠ s více než padesátiletou tradicí a kapacitou 220 žáků. V současné době však v důsledku nízké reprodukce populace má škola cca 100 až 150 žáků. V následujících letech s ohledem na plánovanou rekonstrukci a realizaci projektu Klokánek lze předpokládat postupný růst počtu žáků školy. ZŠ Těšetice je z hlediska materiálního, technického, prostorového a hygienického běžnou venkovskou školou s částečnou spádovostí (Vojnice, Rataje, Ústín, Luběnice, Loučany). Má veškeré podmínky a vybavení, potřebné pro plnohodnotné základní vzdělávání (tělocvičnu, školní pozemek, školní knihovnu, počítačovou učebnu, keramickou dílnu, školní hřiště a žákovskou kuchyňku). V souladu s platnými hygienickými předpisy škola soustavně realizuje výchovu ke zdravému životnímu stylu (pitný režim, relaxační koutky na chodbách, pobyt na školním hřišti o velkých přestávkách a v době poledních přestávek za vhodného počasí). Pedagogický sbor školy je stabilizovaný. Všichni pedagogičtí pracovníci školy plní státem předepsané vzdělání, výchovná

¹⁴¹ ZŠ a MŠ Slatinice. Školní řád. *Základní škola a Mateřská škola Slatinice* [online]. © 2011 Základní škola a Mateřská škola Slatinice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.zsslatinice.cz/zakladni-skola/dokumenty-skoly/skolni-rad/>

poradkyně a koordinátor ICT v současné době studují specializační studia k výkonu těchto funkcí. Polovina učitelů jsou místní občané, zbývající dojíždějí z Olomouce. Zahraniční spolupráci a dlouhodobé projekty škola nemá; projekty ale připravuje (Klokánek ...). Škola spolupracuje se Sdružením rodičů a přátel školy. Pro rodiče škola organizuje 2 x ročně třídní schůzky (listopad + duben) a 2 schůzky s rodiči žáků 1. ročníku (říjen + červen). SRPŠ spolupracuje se školou na různých akcích (sběr odpadových surovin, vedení keramického kroužku, finanční příspěvky na vzdělávací činnost školy). Škola spolupracuje také s dalšími subjekty (zřizovatel, školská rada, MŠ Těšetice i Ústín, Policie ČR, PPPOK, ÚPO, MMO, záchranáři, ZŠ v regionu) při realizaci různých akcí v rámci základního vzdělávání.¹⁴²

Preventivní program pro II. stupeň a jeho cíle

Základní škola v Těšeticích uvádí ve svém MPP tyto cíle:

- „vytvoření funkčního týmu žáků a učitelů; minimalizace šikany ve škole;
- podpora sociálních dovedností žáků proti rostoucímu tlaku vrstevnické skupiny;
- budování vzájemné důvěry ve vztahu učitel - žák (žák ví, že se může na učitele obrátit a bude respektován jeho názor nebo oprávněné potřeby. Učitel se zajímá o žáka, podněcuje dialog, postupně získává jeho důvěru i prostřednictvím budování vztahů s rodinou a sociálním prostředím žáka. Při řešení problému je učitel otevřen konstruktivní komunikaci se žákem, s rodiči a s ostatními pedagogy školy. Dosažením dohody o společných cílech a postupech dochází pedagog postupně k celkové podpoře žáka).
- Častá komunikace se zákonnými zástupci žáka, zápisy z jednání se žáky i s rodiči.“¹⁴³

Těšetická základní škola oproti ostatním zmiňuje ve školním preventivním programu důležitost třídního učitele, který v celém programu na II. stupni plní nepostradatelnou funkci a pravidelně spolupracuje se školním metodikem prevence, výchovným poradcem a ostatními pedagogy školy. Třídní učitel je v pravidelném kontaktu se žáky a měl by jim také pomáhat

¹⁴² ZŠ a MŠ Těšetice. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Naše škola*. [online] © 2011 Základní škola a Mateřská škola Těšetice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zsmstesetice.itnet.cz/tesetice/zakladni-skola/dokumenty/>

¹⁴³ ZŠ a MŠ Těšetice. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Naše škola*. [online] © 2011 Základní škola a Mateřská škola Těšetice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zsmstesetice.itnet.cz/tesetice/zakladni-skola/dokumenty/>

řešit jejich školní i osobní problémy. V této škole jsou nedílnou součástí všech preventivních činností tzv. doplňkové činnosti, kdy se jedná o pohybové aktivity, Noc ve škole, kroužky, relaxační koutky apod. V případě výskytu problému v kolektivu třídy třídní učitelé kontaktují školního metodika prevence a výchovného poradce. Školní metodik prevence případně kontaktuje metodičku v PPP, která v případě potřeby vykoná intervenci ve škole přímo s kolektivem konkrétní třídy.

Dle výroční zprávy o činnosti školy pro rok 2012/2013 je patrné, že „školní metodik prevence postupoval podle ročního plánu minimálního preventivního programu a vhodnou formou žáky seznamoval s danou problematikou; využíval k tomu hodin v předmětu Tělesná výchova, Hudební výchova, Výtvarná výchova. Také pro pedagogické pracovníky vedl a aktualizoval odbornou knihovničku prevence ve sborovně, vypracoval roční hodnocení prevence, aktualizoval manuál krizových situací (drogy...), dokonce provedl SWOT analýzu u pedagogických zaměstnanců školy, spolupracoval s třídními učiteli a výchovným poradcem při řešení náznaků negativních projevů chování mezi žáky školy. Pravidelně své spolupracovníky o problematice informoval na pedagogických radách (každé pololetí) a soustavně se v dané problematice vzdělával nejen formou samostudia, ale také se zapojil do DVPP. V PPP v Přerově určené pro metodiky prevence dále sledoval aktuální trendy v oboru.“¹⁴⁴

Škola rovněž v průběhu celého školního roku propaguje volnočasové aktivity formou zájmových útvarů (kroužek pohybových her, sportovní kroužek, florbalový kroužek, hudební kroužek, výtvarný kroužek, keramický kroužek).

Ředitelem školy byl vytvořen metodický pokyn, který je přílohou Minimálního preventivního programu s názvem **Konkrétní postupy při odhalení rizikového chování ve škole nebo mimo školu při školní akci**. V tomto dokumentu je krásně a jednoduše vypsáno, jak přímo postupovat, pokud je žák přistižen při zakázané činnosti.

Kouření

(1) „V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků, je nejprve nutné mu v další konzumaci zabránit. Pedagog cigarety zajistí, aby žák nemohl v konzumaci pokračovat.

¹⁴⁴ ZŠ a MŠ Těšetice. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Naše škola*. [online] © 2011 Základní škola a Mateřská škola Těšetice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zsmstesetice.itnet.cz/tesetice/zakladni-skola/dokumenty/>

(2) Pedagog následně informuje vedení školy a to poté informuje zákonného zástupce žáka (dále ZZŽ).

(3) V závažných případech (s ohledem na věk a chování žáka), a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí vedení školy pracovníka orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD).

(4) Z konzumace tabákových výrobků je nutné vyvodit sankci v souladu s platným školním řádem (dále ŠŘ). Za nebezpečné a protiprávní jednání je považováno také navádění spolužáka ke kouření.

Konzumace alkoholu

(1) V případě přistižení žáka při konzumaci alkoholu, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v jeho konzumaci pokračovat.

(2) Podle závažnosti momentálního stavu žáka (případně dalších okolností) pedagog posoudí, zda žákovi nehrozí nějaké nebezpečí.

(3) V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví, zajistí pedagog, aby škola přivolala lékařskou službu první pomoci.

(4) Jestliže žák není schopný pokračovat ve vzdělávání, vyrozumí škola ZZŽ a vyzve jej, aby si dítě vyzvedl, protože žák není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.

(5) Není-li ZZŽ dostupný, vyrozumí škola OSPOD Olomouc a vyčká jeho pokynů.

(6) ZZŽ ohlásí škola, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.

(7) Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k OSPOD Olomouc.

(8) Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce dle ŠŘ. Za nebezpečné a protiprávní jednání je považováno i navádění spolužáků k užívání alkoholických nápojů.

(9) V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagog zavolat Policii České republiky (dále PČR) k provedení testu na přítomnost alkoholu (dechová zkouška). Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagog obdobným postupem, jak je uvedeno od bodu 3 níže. O události pedagog informuje vedení školy a třídního učitele (dále TU).

Nález alkoholu

(1) V případě, kdy pedagog nalezne alkohol, postupuje takto:

a) Tekutinu nepodrobuje žádnému testu ke zjištění jeho chemického složení.

b) O nálezů ihned uvědomí vedení školy.

c) Nalezenou tekutinu vedení školy bezpečně uschová pro případ usvědčujícího

důkazu.

(2) V případě, kdy pedagog zadrží u některého žáka alkohol, postupuje takto:

a) Zabavenou tekutinu nepodrobuje žádnému testu ke zjištění její chemického složení.

b) O nález bez prodlení uvědomí vedení školy.

d) Pedagog nález oznámí ZZZ a jedná-li se o opakování u téhož žáka, je informován

OSPOD.

Konzumace OPL

(1) V případě přistižení žáka při konzumaci OPL, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Pedagog OPL žákovi odebere a zajistí, aby nemohl v konzumaci pokračovat.

(2) Podle závažnosti stavu žáka pedagog posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.

(3) V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou péči a přivolá lékařskou službu první pomoci.

(4) Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, pokračuje v plánované činnosti. Co nejdříve zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.

(5) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vzdělávání, vyrozumí škola ihned ZZZ a vyzve jej, aby si dítě neprodleně vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý ke vzdělávání. ZZZ ohlásí škola konzumaci OPL ve škole i v případě, je-li žák schopen výuky (plnit pokyny pedagoga).

(6) Jestliže není ZZZ dostupný, vyrozumí škola OSPOD a vyčká jeho pokynů. Oznamovací povinnost k OSPOD Olomouc škola splní v každém případě bez ohledu na sdělení (nesdělení) rodičům.

(7) Z konzumace OPL je třeba vyvodit sankce dle ŠŘ. Je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný jen sobě, distributor všem. Distribuce je trestná, užívání OPL je jen porušením ŠŘ. Navádění spolužáků k užívání OPL je považováno za nebezpečné a také porušení ŠŘ.

(8) V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagog přivolat PČR k provedení orientačního testu na OPL (zkouška ze slin). Pokud je test pozitivní, postupuje pedagog obdobně, jak je uvedeno od bodu 3 níže. O události pedagog informuje vedení školy a TU, včetně zjištěného vyjádření žáka.

(9) Obdobný postup zvolí pedagog také při příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, respektive, kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval až v průběhu vzdělávání.

Nález OPL

A. Když pedagog nalezne ve škole látku, kterou považuje za omamnou, postupuje takto:

- (1) Látku nepodrobuje žádnému testu ke zjištění jejího složení a zajistí její bezpečné uložení.
- (2) O nález následně uvědomí vedení školy. To volá PČR, která provede identifikaci a zajištění látky.

B. V případě, kdy pedagog zadrží u žáka látku, kterou považuje za omamnou, postupuje takto:

- (1) Zabavenou látku nepodrobuje žádnému testu ke zjištění jejího chemického složení.
- (2) O nález neprodleně vyrozumí vedení školy. To uvědomí PČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky, případně test na intoxikaci žáka. Vedení rovněž informuje ZZŽ.
- (3) V případě, že je OPL nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předá pedagog látku zajištěnou výše uvedeným postupem přivolanému lékaři (souběžně s lékařem volá i PČR). To usnadní léčbu, u jedů jsou často známy protijedy. Identifikaci podezřelé látky zajistí přizvaná PČR.

C. Když má pedagog podezření, že některý z žáků má nějakou OPL u sebe, postupuje takto:

- (1) Vyzve žáka k odevzdání podezřelé látky. Pokud to žák odmítne, okamžitě vyrozumí vedení školy. To volá PČR a konzultuje s ní další postup. Nakonec je vedením školy informován ZZŽ.
- (2) Žáka pedagog izoluje a zajistí, aby se podezřelé látky nemohl „zbavit“ (do příjezdu PČR je nutné mít ho neustále pod dohledem). U žáka ale neprovádí osobní prohlídku či prohlídku jeho osobních věcí.¹⁴⁵

3.5 Diskuse nad deklarovanou drogovou prevencí ve vybraných školách

Z předchozích podkapitol, které se zabývají hodnocením předmětných škol z hlediska prevence, je patrné, že všechny zkoumané školy mají ve svých primárních zdrojích (Školní vzdělávací program, Minimální preventivní program školy, Školní řád) aspoň minimální zmínku o prevenci. Pokud se však již jedná o samotnou prevenci na úseku toxikomanie, tak je situace na všech školách tristní a nedostatečná. Prakticky všechny školy mají totožné školní vzdělávací programy, které se od sebe příliš neodlišují. Tato skutečnost se dá však pochopit, jelikož vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Školy ve

¹⁴⁵ ZŠ a MŠ Těšetice. *Konkrétní postupy při odhalení rizikového chování ve škole nebo mimo školu při školní akci: Metodický pokyn ředitele školy*. [online] © 2012 Základní škola a Mateřská škola Těšetice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zsmstesetice.itnet.cz/tesetice/zakladni-skola/dokumenty/>

svých minimálních preventivních programech sice popisují činnost školního metodika prevence a cíle preventivních programů, ale naprosto zde chybí zmínka o následcích užívání drog, a to jak po stránce zdravotní, tak i trestně právní. V této oblasti je z hlediska informovanosti na tom nejlépe škola v Lutíně a Těšeticích. Základní škola v Lutíně řeší oproti ostatním školám jednu velice důležitou věc - skutečnost, že nepovažují minimální preventivní program v dané podobě za definitivní, neboť každý školní rok přináší nové podněty. Na základě těchto zkušeností je hledána co nejefektivnější cesta vedoucí ke zkvalitnění vlivu na žáky. Velkým problémem a nedostatkem ostatních minimálních preventivních programů je to, že jsou každý rok takřka totožné a mají stanoveny stejné cíle. Základní škola v Těšeticích má dobře zpracovaný metodický pokyn ředitele, který stanovuje konkrétní postupy při odhalování rizikového chování ve škole nebo mimo školu při školní akci. Tento pokyn má škola vyvěšený i na svých webových stránkách; již samotné přečtení možných peripetií a následků při odhalení vyjmenovaných situací působí preventivně - pro žáky, i pro jejich rodiče. V rámci komunikace školy s rodiči by mělo být zejména na třídních schůzkách věnováno více času drogové prevenci s uvedením možných dopadů při užití drogy žáky ve škole. Další možností by mohlo být uspořádání většího počtu besed na dané téma s odborníky v oboru, kterých se budou účastnit jak žáci školy, tak i jejich rodiče.

Kladně hodnotím na úseku prevence, že se všechny školy snaží preventivně působit na žáky při organizování volnočasových aktivit, při čemž nabízí poměrně širokou škálu aktivního vyžití s ohledem na jejich zájmy a věk. Také samotná spolupráce mezi školami a ostatními organizacemi je na dobré úrovni. Přesto je třeba neustále pokračovat ve vyhledávání další spolupráce se subjekty na úseku prevence, rozvíjet spolupráci s rodiči a zejména pružně reagovat na splnění svých cílů a stanovení si cílů nových. Veškeré tyto činnosti rozhodně napomohou v těžkém a nerovném boji proti drogám.

Závěr

Mezi hlavní činitele, které mohou do určité míry ovlivnit, zda dítě bude či nebude užívat drogy, patří mimo rodinu a vnějšího prostředí i škola. Na školní preventivní činnost se zaměřila tato bakalářská práce. Je tedy velice zásadní a nesmírně přínosné zabývat se tím, jak škola využívá svého potenciálu a jakým způsobem na úseku prevence působí. Za tímto účelem byla v této práci využita metoda případové studie, která zkoumala preventivní činnosti základních škol mikroregionu Kosířsko. Za cíl si stanovila zodpovědět výzkumnou otázku, tj. jaká pozornost je věnována prevenci drogových závislostí ve školních dokumentech úplných základních škol mikroregionu Kosířsko. Analýzou dokumentů prevence, jako je například Školní vzdělávací program, Minimální preventivní program či Školní řád, byly zkoumány prostředky preventivní činnosti škol zahrnující organizaci volnočasových aktivit, spolupráci s rodiči a odbornými institucemi a prevenci obsaženou v některých vyučovaných předmětech. Výsledkem analýzy je zjištění, že realizovaná preventivní činnost na základních školách mikroregionu Kosířsko má určité rezervy. Ty se týkají zejména nedostatečné informovanosti v oblasti drogové prevence a dopadů užívání omamných látek na člověka, především na dítě školního věku. Další rezervy byly spatřeny v neměnnosti minimálních programů, které jsou každý rok takřka stejné a postrádají tímto svůj smysl. V této oblasti doslova exceluje Základní škola a mateřská škola Lutín, kde byl zcela pochopen smysl těchto programů. Jsou užívány operativně a pružně a každým rokem jsou přizpůsobovány cíle aktuálnímu stavu. Mírné nedostatky jsou spatřovány také v oblasti spolupráce s rodiči a to i přesto, že rodina společně se školou ovlivňuje vývoj a budoucnost dětí na celý život.

Základní školy ve předmětném regionu mají na vysoké úrovni propracovány volnočasové aktivity svých žáků a snaží se velice dobře spolupracovat jak mezi sebou, tak i s ostatními organizacemi, čímž působí na své žáky v rámci svých možností komplexně a preventivně.

Po provedení analýzy všech dostupných dokumentů na úseku prevence a na základě rozhovorů s pedagogickými pracovníky a zhodnocení prostředí i klimatu školy jsem vyhodnotil, že v rámci prevence a drogové prevence samotné je na nejlepší úrovni základní škola v Lutíně. Dle mého názoru pracuje tato škola nejlépe se všemi souvisejícími dokumenty a ostatními organizacemi.

Seznam literatury a zdrojů

CSÉMY, Ladislav a Pavla CHOMYNOVÁ. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Přehled hlavních výsledků studie v České republice v roce 2011. *Zaostřeno na drogy*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 1-12. ISSN 1214-1089.

ČESKO. Zákon 87/1948 Sb. o potírání alkoholismu. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-87>

ČESKO. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>

ČESKO. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

ČESKO. Zákon č. 120/1962 Sb. o boji proti alkoholismu. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1962-120>

ČESKO. Vyhláška č. 47/1965 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1965-47>

ČESKO. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb. o Úmluvě o psychotropních látkách. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-62>

ČESKO. Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-175>

ČESKO. Sdělení č. 458/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-458>

ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb. o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-462>

ČESKO. Zákon č. 112/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-112>

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivně výchovně péče. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

ČESKO. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>

ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

ČESKO. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73>

ČESKO. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>.

ČESKO. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

ČESKO. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online] © AION CS 2010-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001. 133 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0135-9.

HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Pub., 1996. 162 s. ISBN 80-716-9277-8.

KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 319 s. ISBN 80-86734-05-61.

KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. 118 s. ISBN 80-238-8014-4.

KORANDA, Marian (red.). Závislost na drogách. *Substituční-léčba.cz* [online]. © 2014 MeDitorial [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/zavislost-na-drogach>

KORANDA, Marian (red.). Abstinenční příznaky. *Substituční-léčba.cz* [online]. © 2014 MeDitorial [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/abstinencni-priznaky>

KUBÁNEK, Vladimír a Lubomír POLÍVKA. *Drogy a jejich účinky na lidský organismus*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. 115 s. ISBN 978-80-7251-319-2.

LEE, Helen, Dirk JASPERS, Christer DAATLAND, Maurice GALLA (red.). *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: Příručka o efektivní školní drogové prevenci*. Praha: Úřad vlády ČR, 2005. 156 s. ISBN 80-86734-38-2.

MIKROREGION KOSÍŘSKO. *Kosirsko.cz* [online]. © 2014 Mikroregion Kosířsko [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.kosirsko.cz/mikroregion_kosirsko

MRAVČÍK, Viktor (ed). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2013. 145 s. ISBN 978-80-7440-077-3.

MŠMT ČR. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů: Čj.: 14514/2000-51*. Praha, 2000. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/7253?highlightWords=prevenci+soci%C3%A1ln%C4%9B+patologick%C3%BDch+jev%C5%AF>

MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních: č.j. 21291/2010-28*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010.

MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013.

MŠMT ČR. *Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept, příloha č. 4, Alkohol u dětí školního věku*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012.

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. MDMA, extáze (ecstasy). *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/m/mdma_extaze_ecstasy

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Konopné drogy stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/konopne_drogy/konopne_drogy_strucne

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Legální drogy v ČR. Stručný přehled situace. *Drogy-info.cz*. [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/legalni_drogy_v_cr_strucny_prehled_situace

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Alkohol stručně. *Drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/alkohol/alkohol_strucne

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Tabák stručně. *Drogy-info.cz*. [online]. © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/tabak/tabak_strucne

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Právní úprava drogové problematiky v ČR – vývoj. *Drogy-info.cz* [online] © 2003-2006, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/drogy_a_zakon/zakon_pod_lupou/pravni_uprava_drogove_problematiky_v_cr_vyvoj

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. Rámcové vzdělávací programy. *Nuv.cz* [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 173 s. ISBN 978-807-3679-088.

NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003. 102 s. ISBN 80-260-3873-8.

NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vyd. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. 347 s. ISBN 80-859-1736-X.

PAVLAS, Ivan. *Člověk a drogové závislosti*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2001. 116 s. Mimořádné formy studia. ISBN 80-704-2197-5.

PEŠEK, Roman, Andrea VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ a Ondřej VESELÝ. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2007. 80 s. ISBN 978-80-239-9405-6.

POLICIE ČR. *Bulletin: Národní protidrogové centrály* [online]. Praha: Policie České republiky, Národní protidrogová centrála, 2013 [cit. 2014-04-11]. ISSN 1211-8834. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/bulletin.aspx>

POLICIE ČR. Národní protidrogová centrála SKPV PČR. *Policie.cz* [online] © 2014 Policie ČR [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skv-navykove-latky-navykove-latky.aspx>

POLICIE ČR. Rady rodičům. Praktické rady a postupy v oblasti návykových látek pro rodiče. *Policie.cz*. [online]. © 2014 Policie ČR [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skv-prevence-rady-rodicum.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>

PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE. Manuál pro tvorbu Minimálního preventivního programu. *Prevence-praha.cz* [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/minimalni-preventivni-program/prilohy-k-manualu-mpp/58-manual-pro-tvorbu-mpp>

PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?*. 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. 88 s. MEDICA - Praktické rady lékaře, Sv. 9. ISBN 80-858-0025-X.

RADIMECKÝ, Josef, Ondřej POČAROVSKÝ, Jiří STANÍČEK, David ADAMEČEK a Michal NĚMEC. *Analýza stavu drogové scény Olomouckého kraje: Závěrečná zpráva*. Praha: PROADIS, 2010. ISBN neuvedeno.

STAROSTOVÁ, Zuzana a Ladislav SPURNÝ. *Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2011-2014*. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2011.

ŠVEC, Štefan a kol. *Metodológia vied o výchove. Kvantitatívno-scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy v edukačnom výskume*. Bratislava: IRIS, 1998. ISBN 80-88778-73-5.

ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 95 s. ISBN 80-244-0709-4.

ZŠ a MŠ Hněvotín. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s LMP (lehké mentální postižení) v ZŠ Hněvotín*. [online]. © 1928-2014 ZŠ a MŠ Hněvotín [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.skolahnevotin.cz/index.php?get=zs&p=dokumenty>

ZŠ a MŠ Lutín. *Základní škola Lutín* [online]. © 2014 ZŠ a MŠ Lutín, p. o. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zs.lutin.cz/category/dokumenty/inspekni-zpravy>

ZŠ a MŠ Lutín. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ZŠ Lutín 2*. interní materiál. 2011.

ZŠ a MŠ Lutín. *Školní řád pro školní rok 2013/2014*. [online]. © 2014 ZŠ a MŠ Lutín, p. o. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zs.lutin.cz/ms/skolni-rad.php>

ZŠ a MŠ Lutín. *Minimální preventivní program: Pro školní rok 2013–2014 Základní škola a Mateřská škola Lutín příspěvková organizace*. Interní materiál. 2013.

ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova. *Školní řád: Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova* [online]. © 2014 © ONESOFT. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.zsolsany.cz/dokumenty/skolni_rad.pdf

ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. © 2014 © ONESOFT. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.zsolsany.cz/dokumenty/svp_skola.pdf

ZŠ a MŠ Slatinice. *ZŠ a MŠ Slatinice* [online]. © 2011 Základní škola a Mateřská škola Slatinice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.zsslatice.cz/zakladni-skola/>

ZŠ a MŠ Slatinice. Školní řád. *Základní škola a Mateřská škola Slatinice*. [online] © 2011 Základní škola a Mateřská škola Slatinice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.zsslatice.cz/zakladni-skola/dokumenty-skoly/skolni-rad/>

ZŠ a MŠ Těšetice. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Naše škola*. [online] © 2011 Základní škola a Mateřská škola Těšetice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zsmstesetice.itnet.cz/tesetice/zakladni-skola/dokumenty/>

ZŠ a MŠ Těšetice. *Konkrétní postupy při odhalení rizikového chování ve škole nebo mimo školu při školní akci: Metodický pokyn ředitele školy*. [online] © 2012 Základní škola a Mateřská škola Těšetice [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://zsmstesetice.itnet.cz/tesetice/zakladni-skola/dokumenty/>

Přílohy

Příloha č. 1

Obrázek č. 1



Zdroj: www.policie.cz

Na prvním obrázku jsou uvedeny zákony a jednotlivá nařízení vlády obsahující paragrafy, jež se zabývají návykovými látkami.

Obrázek č. 2

Návykové látky a zákon



Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

§ 30 odst. 1 písm. j) Přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně přechovává v *malém množství* pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku.
Přechovávání – jakýkoliv způsob držby drogy.
Malé množství – množství stanovené Nařízením vlády č. 467/2009 Sb.

§ 30 odst. 1 písm. k) Přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně *pěstuje* pro vlastní potřebu v malém množství rostlinu nebo houbu obsahující omamnou nebo psychotropní látku.
Rostliny a houby – viz Nařízení vlády č. 455/2009 Sb – nejčastěji se jedná o konopí nebo lysohlávky.
Za oba přestupky lze uložit pokutu až do výše **15.000 Kč**.

SANKCE:

Propodnutí věci, § 15 (věc náleží pachateli a byla užita nebo určena ke spáchání přestupku).
Zabrání věci, § 18 (věc nenáleží pachateli a vyžaduje to bezpečnost osob nebo majetku anebo jiný obecný zájem). Přestupky se projednávají na obecním úřadě (správní orgán). Místní příslušnost se určuje podle územního obvodu, kde byl přestupek spáchán.

Zákon č. 379/2005 Sb., „Tabákový zákon“

§ 6
Zákaz prodeje tabákových výrobků, tabákových potřeb a elektronické cigarety *osobám mladším 18 let*.

§ 12
Zákaz prodeje a podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let, na všech akcích určených *osobám mladším 18 let*.

Za správní delikt lze uložit pokutu **50.000 Kč až 500.000 Kč**.



www.policie.cz/narodni-protidrogova-centrala-skv.aspx

Zdroj: www.policie.cz

Na obrázku č. 2 jsou uvedeny jednotlivé paragrafy ze Zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích s uvedením sankcí. Rovněž jsou zde uvedeny dva paragrafy z “Tabákového zákona.”

Obrázek č. 3

Návykové látky a zákon

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 283
Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

§ 284
Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

§ 285
Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

§ 286
Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamných a psychotropní látky a jedu

§ 287
Šíření toxikomanie

§ 288
Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem

§ 289
Společná ustanovení

§ 283
Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami (dále jen OPL) a s jedy.
(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává OPL, přípravek obsahující OPL, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

Výroba – jakékoli zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropní látky; proces umožňující získání OPL např. čištěním nebo přeměnou látek v OPL; nejčastěji se jedná o chemickou výrobu OPL ze základních chemikálií, léčiv nebo přírodních surovin.

Dovoz – doprava OPL z cizího státu do ČR (legálně lze s „dovozním povolením“ Ministerstva zdravotnictví).

Vývoz – doprava OPL z ČR do cizího státu (legálně lze s „vývozním povolením“ Ministerstva zdravotnictví).

Přívaz – přeprava OPL přes ČR coby tranzit (legálně lze s povolením Ministerstva zdravotnictví).

Nabídka – jednorázový návrh na poskytnutí OPL jinému (nejčastěji prodej, ale může být i obdarování, půjčení OPL); není třeba, aby nabídka byla akceptována.

Zprostředkování – jakékoli zajištění kontaktu mezi jednotlivými osobami zabývajícími se nakládáním s OPL. Zprostředkovatel sám s látkou nenakládá.

www.policie.cz/narodni-protidrogova-centrala-skpv.aspx

Zdroj: www.policie.cz

Na třetím obrázku jsou uvedeny jednotlivé paragrafy z trestního zákoníku s vysvětlením vybraných pojmů.

Obrázek č. 4

Návykové látky a zákon

Prodej – uskutečněný převod OPL na jiného za dohodnutou peněžní protihodnotu.

Jinak jinému opatří – jiné způsoby, než byly dosud uvedeny, např. darování nebo výměna za jinou věc.

Pro jiného přechovává – jakýkoli způsob držení OPL pro jiného; OPL nemusí mít přímo u sebe, postačí, že ji má ve své moci (zakopanou v zemi, uloženou u známé osoby, v bankovním sejfů, apod.); nezáleží na délce doby přechovávání.

§ 285
Nedovolené pěstování rostlin obsahujících OPL

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiná majetková hodnota.

Rostlina konopí – Jednatná úmluva o omamných látkách č. 47/1965 Sb.

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách – zakazuje pěstovat druhy a odrůdy rostliny konopí (rod Cannabis), které mohou obsahovat více než 0,3 % látek ze skupiny tetrahydrokannabinolů.

Nejčastěji kladené otázky

Nejčastěji užívaná (zneužívaná) návyková látka v České republice – alkohol, tabák.

První pomoc při předávkování – neutěču, volám 155 a postupuji podle pokynů operátora.

Mám u sebe jednoho jointa – přestupek podle § 30, odst. 1 písm. j. – sankce až 15.000 Kč.

Pěstuji pro vlastní potřebu tři sazenice konopí – přestupek podle § 30 odst. 1, písm. k) – sankce až 15.000 Kč.

Suším a zpracovávám rostlinu konopí (obsah THC více než 0,3%) – trestný čin podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku (výroba).

Při kouření marihuany podám kamarádovi joint – trestný čin podle § 283, odst. 1 tr. zákoníku (jinak jinému opatří).

Schovám u sebe drogy mého kamaráda – trestný čin podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku (přechovává).

Mám u sebe doma v krabici od bot devět palic marihuany – trestný čin podle § 284 odst. 1 tr. zákoníku (přechovává).

Pokud u sebe mám méně drog, než uvádí limity v Nařízení vlády č. 455 a 467/2009 Sb., ničeho se nedopouštím – omyl, držení jakéhokoliv množství drogy je **protiprávní**, uvedené hodnoty pouze oddělují přestupkové jednání od trestných činů.

Další informace: www.policie.cz/narodni-protidrogova-centrala-skvv.aspx

www.policie.cz/narodni-protidrogova-centrala-skvv.aspx

Zdroj: www.policie.cz

Na čtvrtém obrázku je vysvětlena skutková podstata § 285 trestního zákoníku a uvedeny nejčastěji kladené otázky.

Příloha č. 2

Nízkoprahová kontaktní a poradenská centra a terénní programy zaměřené na aktivní uživatele drog:

Kontaktní centrum Olomouc, Sdružení Podané Ruce, o. s.

Zařízení poskytuje standardní služby minimalizace zdravotních a sociálních rizik souvisejících s užíváním návykových látek. Součástí činnosti tohoto zařízení jsou programy pro ženy a rodiče – uživatele drog.

Terénní programy Olomouc, Sdružení Podané Ruce, o.s

Poskytují služby minimalizace rizik a terénní sociální práce ve městech Olomouc, Šternberk, Litovel a od roku 2011 i v Uničově. V rámci tohoto projektu je poskytována také služba výměnného programu, tzv. noční okno, kdy terénní pracovníci v době po ukončení provozu K-centra realizují 3 dny v týdnu výměnu injekčního materiálu.

Kontaktní centrum v Prostějově

V okrese Prostějov jsou realizovány dvě služby: Kontaktní a poradenský program a Terénní programy. Kontaktní centrum i terénní programy poskytují standardní nabídku služeb minimalizace zdravotních a sociálních rizik souvisejících s užíváním návykových látek.

K-centrum Přerov, KAPPA-HELP

Zařízení poskytuje standardní služby minimalizace zdravotních a sociálních rizik souvisejících s užíváním drog.

K-centrum Hranice n. M., KAPPA-HELP

Stejně služby zařízení poskytuje 3 dny v týdnu ve své pobočce v Hranicích na Moravě.

Terénní programy Přerov, KAPPA-HELP

Poskytují služby minimalizace rizik a terénní sociální práce ve městech Přerov a Hranice n. M., Lipník n. B. a Kojetín.

K-centrum Šumperk, Pontis Šumperk o.p.s.

Zařízení poskytuje standardní služby minimalizace zdravotních a sociálních rizik souvisejících s užíváním návykových látek.,

Terénní programy - Streetwork v okrese Šumperk, RES SEF, o. s.

Poskytující služby minimalizace rizik a terénní sociální práce ve městech okresu Šumperk.. Terénní práce se orientuje především na obce Libina a Hanušovice, Zábřeh a Mohelnice.

K-centrum Jeseník, Darmoděj, o. s.

Zařízení poskytuje standardní služby minimalizace zdravotních a sociálních rizik souvisejících s užíváním návykových látek.

Terénní programy, Darmoděj, o. s.

Poskytují služby minimalizace rizik a terénní sociální práce ve městech okresu Jeseník.